

**İSTİKLÂL MARŞI'NIN YAZILIŞ AMACINA UYGUN OLARAK
AÇIKLAMASI**
EXPLANATION OF THE TURKISH NATIONAL ANTHEM IN ACCORDANCE WITH
ITS PURPOSE TO BE WRITTEN

İHSAN SAFİ

Prof. Dr., Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
Öğretim Üyesi

*Prof. Dr. Recep Tayyip Erdoğan University, Faculty of Arts and Sciences,
Department of Turkish Language and Literature*

ihsan.safi@erdogan.edu.tr

 <https://orcid.org/0000-0003-0659-2329>

Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi-Journal of Turkish Language and Literature
TÜRKDED-2, Haziran-June 2021 Rize

Makale Türü-*Article Types* : Araştırma Makalesi-Research Article
Geliş Tarihi-*Received Date* : 07.05.2021
Kabul Tarihi-*Accepted Date* : 10.05.2021
Sayfa-*Pages* : 1-34

İSTİKLÂL MARŞI'NIN YAZILIŞ AMACINA UYGUN OLARAK AÇIKLAMASI

Prof. Dr. İhsan SAFİ¹

Özet

İstiklâl Marşı yarışması, “Milletin içte ve dışta bağımsızlık uğruna girişmiş olduğu mücadeleyi ifade için” açılmıştır. Yarışmaya katılacak şiirlerin, “Türk devletinin ebediliğini, Anadolu millî mücadelesinin ruhunu, Türk’ün İstiklâl aşkı ile dile getirecek özellikte” olması isteniyordu. Bunu da en iyi şekilde yerine getiren Mehmet Âkif’in yazdığı şiir olmuştur. Mehmet Âkif, milletin sesi olmuş, İstiklâl Marşı’nda bağımsızlık mücadelesi sırasında milletin ve ordunun duyduğu heyecanı, kelimelere en iyi şekilde dökmüş ve bu büyük mücadeleyi güzel bir üslûpla ebedileştirmiştir. Mehmet Âkif, İstiklâl Marşı’nda bayrak, hak, hürriyet, istiklâl, vatan, millet, kahramanlık, Allah, iman, şehadet, ezan, mabet gibi millî ve dinî motifleri başarılı bir şekilde kullanmıştır. Bunlar aynı zamanda Millî Mücadele’yi gerçekleştiren insanların da taşıdığı duygulardır. Bu yüzden Mehmet Âkif’in yazdığı şiir, milletin ve ordunun ruhuna hitap etmeyi, onları etkileyebilmeyi başarmıştır. Bu çalışmada İstiklâl Marşı, yazılış amacına uygun olarak açıklandı. Bu da Marş’a değişik bir gözle bakılmasını ve yeni manalar yakalanmasını sağladı. Ayrıca bu çalışmada metindeki problemler ve anlaşılması zor gibi görünen bazı yerlerin çözümlenmesi de yapıldı. Yine daha önceki bazı çalışmalarda görülen, aşırı yorum denilebilecek yerler ayıklandı, nesre çevirmedeki ve açıklamalardaki yanlışlıklar düzeltildi. Bu özellikleriyle çalışma, diğerlerinden ayrılmakta, öne çıkmakta ve alanına daha da bir katkı sağlamaktadır. Bu çalışma, bir kez daha gösterdi ki İstiklâl Marşı, düşünüş ve yazılış itibarıyla edebî ve ebedî değeri yüksek bir millî marştır. Onun tenkit edilen yerleri kusur değil aksine çok iyi düşünülmüş ve edebî bakımdan da çok üstün olan yerlerdir. Çalışma, İstiklâl Marşı’nın kabulünün yüzüncü yılı dolayısıyla ilan edilen “2021 Mehmet Âkif ve İstiklâl Marşı Yılı”nda, İstiklâl Marşı’nın ve Mehmet Âkif’in daha iyi anlaşılmasına da katkıda bulunacaktır.

Anahtar Kelimeler: Mehmet Âkif Ersoy, İstiklâl Marşı, Metin Şerhi, Mehmet Âkif ve İstiklâl Marşı Yılı.

EXPLANATION OF THE TURKISH NATIONAL ANTHEM IN ACCORDANCE WITH ITS PURPOSE TO BE WRITTEN

Abstract

National Anthem competition was initiated for “expressing the struggle of the nation inside and outside for independence”. The poems to participate in the competition were desired to have

---

¹ Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, ihsan.safi@erdogan.edu.tr

a characteristic that would "express the eternity of the Turkish state, the spirit of the Anatolian national struggle, and the love of independence". It was Mehmet Akif's poem that achieved this in the best way. Mehmet Akif became the voice of the nation, put the excitement of the army and the nation during the struggle for independence into words in the Turkish National Anthem in the best way, and eternalized this great struggle with a beautiful style. He successfully used national and religious motifs such as flag, right, freedom, independence, homeland, nation, heroism, God, faith, martyrdom, ezan and temple in the Turkish National Anthem. These were also the feelings of the people who were involved in the National Struggle. For this reason, the poem written by Mehmet Akif succeeded in appealing to the spirit of the army and the nation and influencing them. In this study, it was tried to explain the Turkish National Anthem in accordance with its purpose to be written. This enabled people to view the Anthem from a different perspective and to capture new meanings. Also, some parts of the text that seem to be problematic and difficult to understand were analyzed in this study. In addition, some parts that could be called excessive interpretation in the previous studies were removed. Some inaccuracies in its translation to prose and explanations were also corrected. These features make the study differentiate from the other studies and stands out from the rest. This study once again shows that the Turkish National Anthem has a high literary and eternal value in terms of thought and writing. The parts criticized are not flawed, but rather well-thought-out and literally superior. The study will also contribute to a better understanding of the Turkish National Anthem and Mehmet Akif in the "Year of Mehmet Akif and the Turkish National Anthem", which has been declared due to the centennial of the Turkish National Anthem's acceptance.

Key Words: Mehmet Akif Ersoy, Turkish National Anthem, Text Interpretation, Year of Mehmet Akif and Turkish National Anthem.

Giriş

İstiklâl Marşı yarışması, 25 Ekim 1921 tarihli *Hâkimiyet-i Milliye* gazetesinde ilan edilmiştir. İlânda, "Milletimizin dâhili ve hârici İstiklâli uğrunda girişmiş olduğu mücadelâtı ifade ve terennüm için bir İstiklâl Marşı, 'Umûr-ı Ma'arif Vekâleti Celîlesi'nce müsabakaya vaz edilmiştir." demektedir (Çetin 2003:10). Millî marş yazılması, bunun için istenilmektedir.

Hamdullah Suphi Tanrıöver, yarışmaya katılan eserlerden seçtiklerini milletvekillerine sunarken de aynı şeyleri anlatıyordu. İstiklâl Marşı yarışmasına katılan şiiirlerin, Anadolu'da devam etmekte olan mücadeleyi ve bunun ruhunu ifade etmeleri için yazıldıklarını söylüyordu:

Anadolu Mücadelesi uzun müddetlerden beri devam ediyor bunu ifade etmek, bunun ruhunu söyletmek üzere yazılmış olan bu şiiirler ne kadar evvel bir karara iktiran ederse şiiuphesiz ki daha fazla müstefid oluruz (Özdil 2021:222).

Tanrıöver'in burada söylediği marşların Millî Mücadele'yi, halkın ruhunu, heyecanını ifade etme özelliklerini taşımış olmaları şartı, müzakerelerde birkaç defa daha, farklı milletvekilleri tarafından da zikredilmiştir.

Mehmet Kaplan da İstiklâl Marşı'nın Türk halkının ruhuna uygun bir marş olduğunu şu sözleriyle ifade ediyordu:

İstiklâl Marşı, bir bütün olarak, İstiklâl Savaşı'nın manasına, Türk halkının ruhuna uygun, bir milleti yaşatan temel kıymetleri heyecanlı olmakla beraber sade ve açık bir üslûpla anlatan güzel bir şiiirdir. Böyle bir şiiiri ancak o büyük tarihi günleri yaşayan, Âkif'in mizaç ve karakterinde bir şair yazabilirdi. O, bizim için İstiklâl Savaşı'nın hatırasına sınıksız bağlı ve doğrudan doğruya onun mahsulü olan tarihi bir eserdir. (Emil tarihsiz:199-200).

Burada son olarak *Açıksöz* gazetesinin 21 Şubat 1921 tarihli nüshasında İstiklâl Marşı'nı yayımlarken kullandığı ifadeleri de vermek istiyoruz. Gazete, İstiklâl Marşı'nın her mısraında Türk ve İslâm ruhunun ulvî ve mübarek hislerinin titremekte olduğunu yazıyordu:

Şâ'ir-i a'zam ve muhterem Mehmed Akif Beyefendi üstâdımız "İstiklâl Marşı" unvânlı bedî'a-i nefîselerinin ilk neşri şerefini gazetemize lütuf buyurdular. Her mısra'da Türk ve İslâm rûhunun ulvî ve mübârek hisleri titreyen bu âbide-i san'atı kemâl-i hümet ve mübâhatla derc ediyoruz. (Özdil 2021:221).

Mehmet Âkif'in kendisi de burada verilenler gibi İstiklâl Marşı'nın milletin o günkü heyecanının bir ifadesi olduğunu, bunalan ruhların ıstıraplar içinde kurtuluş dakikalarını beklediği bir zamanda yazıldığını söylemektedir:

O günler ne samimi, ne heyecanlı günlerdi. O şiiir, milletin o günkü heyecanının bir ifadesidir. Bin bir fecayi karşısında bunalan ruhların ıstıraplar içinde halâs dakikalarını beklediği bir zamanda yazılan o marş, o günlerin kıymetli bir hatırasıdır. O şiiir bir daha yazılamaz... Onu kimse yazamaz.. Onu ben de yazamam.. Onu yazmak için o günleri yaşamak lazım.. (Fergan 2001:135).

Marş, Meclis'te müzakerelerden sonra Hamdullah Suphi Tanrıöver tarafından okununca ayakta ve sürekli alkışlanarak dinlenmiştir. Yine Hamdullah Suphi Tanrıöver, Marş'ı başka üç şiiirle birlikte Türk ordusuna göndererek kendilerini en çok etkileyen eserin hangisi olduğunu bildirmelerini istemiştir. Gelen cevaplarda da ordunun en çok Mehmet Âkif'in kaleme aldığı şiiirden etkilendiği bildirilmiştir. Bunlar da göstermektedir ki milleti ve orduyu en çok heyecanlandıran, onların duygularına tercüman olan şiiir, Mehmet Âkif'in yazdığı şiiirdir.

Mehmet Âkif, yarışmaya katılmamıştır. Sebebi de konulan ödüldür. Âkif, İstiklâl Marşı'nı, yarışma bittikten sonra yazmıştır. Gönderilen şiiirler beğenilmeyince yarışmayı düzenleyen "Maarif Vekâleti" bakanı Hamdullah Suphi Tanrıöver, Mehmet Âkif'e bir mektup yazarak son

çare olarak kendisine müracaat ettiklerini söylemiş, yarışmaya katılmama sebebinin giderilmesi için de gereken tedbirlerin alınacağını taahhüt etmiştir (Sarıhan 1996:147). Mektup, 5 Şubat 1921'de yazılmıştır. Yani yarışmaya katılma süresi çoktan bitmiştir. Mehmet Âkif'in marş yazmasını sağlayan Hasan Basri Çantay'dır. Mektuptan hiç söz etmeden, para meselesinin halledildiğini söyleyerek onu ikna etmiştir (Uçman 1986:28).

Bu da göstermektedir ki, Meclis'te müzakere sırasında İstiklâl Marşı'na yapılan ısmarlama ve para için yazıldığı itirazları yersiz ve haksızdır. Âkif, burada yine bir büyük davranış daha sergilemiştir. Böylelikle daha sonra bile yapılabilecek itirazların önünü almıştır. Şiir, ısmarlama değildir, para için de yazılmamıştır. Âkif, onu, milletin ve ordunun duygularına tercüman olmak ve onları Millî Mücadele'ye teşvik etmek için yazmıştır.

Şiir, ilk olarak 17 Şubat 1921'de hem *Hâkimiyet-i Milliye*'de hem de *Sebilürreşad*'da aynı anda yayımlandı. Bu da gösteriyor ki Mehmet Âkif bu süre içerisinde yani 10-12 günlük sürede şiirini bitirmiştir. Abdulah Uçman, yazısında şiirin kırk sekiz saat içinde yazıldığını söyler (Uçman 1986:28). Bu kadar kısa süre içerisinde yazılmış olması şiirin, ilhamının kuvvetli; şairinin de maharetinin büyük olduğunu göstermektedir. Ancak şiirin bir arka planı da vardır. O da Âkif'in şiir ve Millî Mücadele hayatıdır. Daha önceki şiir hayatı, onun böyle kuvvetli ve büyük bir şiiri yazabileceğinin, Millî Mücadele hayatı da onun milletin ve ordunun duygularını en güzel şekilde ifade edebileceğinin delilidir. Ayrıca o dönemde böyle bir şiir yazmakla meşgul olduğu da bilinmekteydi. Zaten daha önce de "Ordunun Duası" adlı bir şiir de yazmıştı.

Yarışmaya pek çok kişi katılmıştı. İçlerinde şair olmayanlar, hatta ilk defa şiir yazarlar bile vardı. Fakat herkes biliyordu ki bu şiiri ancak Mehmet Âkif yazabilirdi. *Safahat* bunun şahididir. Âkif, "Çanakkale Şehitlerine" şiiriyle bunu daha önce de ispatlamıştı. O büyük zaferin destanını, Mehmet Âkif yazmıştı. Daha sonra Kur'an meali projesinin de Mehmet Âkif'e verilmesi, bu söylenenlerin bir başka delilidir. Biliniyordu ki o dönemde Türkçeyi en iyi şekilde kullanan şair Mehmet Âkif'ti ve Türkçe en güzel meali de ancak o yazabilirdi.

Mehmet Âkif, Millî Mücadele'nin manevî önderlerinden ve kahramanlarından. İrşat heyeti üyesi olarak Anadolu'da halkın içerisinde çalışıyordu, onlarla görüşüyordu. İstiklâl Marşı, Millî Mücadele'ye bilfiil katılmış, milletin içinde bulunmuş, milleti ve orduyu çok iyi tanıyan birisi tarafından yazılmıştır. Mehmet Âkif'in İstiklâl Marşı'nda, milletin ruhunu, duygularını, mücadelesini ve heyecanını tam olarak verebilmesinde bunun büyük etkisi vardır.

İSTİKLÂL MARŞI'NIN AÇIKLAMASI²

1. Kıta:

Korkma, sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak;

---

² İstiklâl Marşı hakkında yapılan çalışmalar için bk., (Bilgin 2009: 22-34).

Sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak.

O benim milletimin yıldızıdır, parlayacak;

O benimdir, o benim milletimindir ancak!³

(Korkma, yurdumun üstünde tüten en son ocak sönmeden, bu şafaklarda yüzen al sancak sönmeyecektir. O benim milletimin yıldızıdır, parlayacaktır. O benimdir, o ancak benim milletimindir.)

Bu kıtada Mehmet Âkif, Türk milletine ve ordusuna seslenerek onların korkmamaları gerektiğini, al sancak diye tavsif ettiği bayrağın; yurdun üzerinde ebediyen yüzeceğini – dalgalanacağını - yani bağımsızlığın kaybedilmeyeceğini, düşmana mağlup olunmayacağını söylemektedir. Milletin ve ordunun bu yöndeki endişelerini ve korkularını izâle etmekte, onlara cesaret ve güven aşılamaktadır.

Burada Mehmet Âkif'in, asla ümitsizlik emaresi taşımadığı görülmektedir. Daha ilk kelimedede olası bir yanlış anlamamanın, olumsuzluğun önüne geçmektedir. Korkmayın, bayrağımız milletimizindir ve düşman eline geçmeyecektir, demektedir. Âkif, bayrağın milletin olduğunu bir kez daha tekrarlamakta ve üzerine basarak söylemektedir: "O benim milletimindir," demektedir. Bunu söylerken, onun ne kadar rahat ve sakin olduğu, sanki görülür gibidir. Mehmet Âkif'in böyle demesi boşuna değildir. Bu, bir imanın tezahürüdür. Âkif'in bu imana, inanca sahip olmasında aynı zamanda tarih şuuru yani Türk milletinin daha önce yaptıklarını bilmesi de yatıyordu. O, milletine inanıyordu ve onun neler yapabileceğini biliyordu.

Bu kıta, şu şekilde tasavvur edilebilir: Karşımızda ne yapacağını pek bilmeyen, şaşkınlık içerisinde olan, endişeli bir millet ve ordu vardır. Endişeyle birlikte elbette bir korku içerisindedirler de... Ne olacağız, vatan elimizden çıkacak mı? diye korkmaktadırlar.⁴ Bunda haksız da değillerdir. Çünkü memleketin pek çok yeri işgal edilmiştir. Son zamanlarda da İzmir işgal edilmiş, Bursa ele geçirilmiş, Afyon'a girilmiştir. İşte tam da bu sırada Mehmet Âkif çıkıyor, onların yanına geliyor ki Millî Mücadele'de irşat heyetindedir, bu vazifesi de vardır, onlara "Korkma!" diye sesleniyor ve onların bütün endişelerini, korkularını gideriyor, onları rahatlatıyor. Aynı Sevr mağarasında Hazret-i Peygamber'in Ebubekir'e: "La Tahzen!" yani tasalanma, hüznülenme, (endişelenme veya korkma bu manaları da çağrıştırır.) Allah bizimle beraberdir, demesi gibi. Nitekim öyle de olmuştur. Müşrikler bir şey yapamadan gerisin geriye

³ İstiklâl Marşı'nın metni ve çalışmada kullanılan diğer şiirler için bk., (Ersoy, 1988: 485-486).

⁴Korkmak insanî bir davranıştır. Herkes bir şeylerden korkabilir. Nitekim Kur'an-ı Kerim'de peygamberlerin bile korktuklarına dair ayetler vardır. Mesela: Musa Aleyhisselam'ın korktuğuna dair Neml suresi, 10. ayet; Davud Aleyhisselam'ın korktuğuna dair Sâd, suresi, 22. ayet; Lut Aleyhisselam'ın korktuğuna dair Ankebût suresi, 33. ayet; İbrahim Aleyhisselam'ın korktuğuna dair Zâriyât suresi, 28. ayet gibi. Korkmak normaldir, yanlış olan korkmak değil, korkup düşmandan kaçmaktır. Kınanması gereken budur. Burada İstiklâl Marşı'nın korkma diye başlaması normaldir. Tarihi ve insani gerçeklere uygundur. Mehmet Âkif, ilk olarak bundan başlıyor. Korkak insanlarla hiçbir şey yapılmaz. Onların korkularını izale ediyor ve onlara cesaret aşıyor.

dönmüşlerdir. Göklerin ve yerin ordularının sahibi olan (Fetih suresi, 7. ayet) Allah, onları ki kendilerini çok güçlü zannediyorlardı, ordularından bir asker olan örümceğin zayıf ağıyla ve ürkek güvercinin yuvasıyla geri püskürtmüştür.

Bu hadisenin geçtiği âyet-i kerîme şöyledir:

Siz peygambere yardımcı olmasanız da önemli değil. Nitekim inkârcılar onu, iki kişiden biri olarak yurdundan çıkardıklarında Allah ona yardım etmişti: Hani onlar mağaradaydılar; arkadaşına "Tasalanma! Allah bizimle beraberdir" diyordu. Derken Allah ona kendi katından bir güven duygusu indirdi, sizin göremediğiniz askerlerle onu destekledi ve inkârcıların sözünü değersiz hale getirdi. Allah'ın sözü ise en yücedir. Çünkü Allah mutlak galiptir, hikmet sahibidir. (Tevbe Suresi, 40. ayet.)⁵

Bu âyet-i kerîmeyi ve burada geçen hadiseyi -ki Mehmet Âkif, elbette bunu biliyordu- İstiklâl Marşı'na uyarlayacak olursak, burada Mehmet Âkif, millete ve orduya seslenerek: "Elbette siz, Allah'a ve Peygambere, onun dinine yardımcı olmasanız yani bu istiklâl mücadelesini vermeseniz bile zannetmeyiniz ki düşman ülkemizi işgal edecek, bizi bu topraklardan çıkaracaktır. Nasıl ki inkârcılar Peygamber'i yurdundan çıkardıklarında mağarada yani kapana kısıtılmış bir vaziyette ve iki kişilerken Allah ona yardım etmişti, ona kendi katından bir güven duygusu indirmişti, sizin göremediğiniz askerlerle onu desteklemişti ve inkârcılar ona bir şey yapamamışlardı, çünkü Allah'ın sözü en yücedir, mutlak galiptir, öyle de aynı şekilde burada da bize yardım edecektir, çünkü vaadi vardır. İnananlar mutlak galip gelecektir. Sayımız az olsa da düşmanın sayısına göre nerdeyse iki kişi gibi olsak da, büyük toprakları kaybedip onlara göre mağara gibi sayılabilecek bu küçük topraklara kalakalsak da Allah'ın sözü yücedir, bize güven duygusu verir, göremediğimiz askerlerle bizi destekler, düşmanımızı mağlup eder, Allah, mutlak galiptir, daha önce yaptığı gibi şimdi de yardım eder, o yüzden korkmayın ve düşmanla mücadele edin." telkininde bulunmaktaydı.

Ya da Firavun'un sihirbazlarının sihirleri karşısında bir anda içinde korku duyan Hz. Musa'ya, Allah'ın "La tehaf" korkma, üstün gelecek olan sensin." demesi gibi. (Taha Suresi, 66-70. ayetler.) Nitekim öyle de olmuştur.

Bu hadisenin geçtiği ayetler de şöyledir:

O 'Hayır, siz atın' dedi. Bir de baktı ki, onların ipleri ve sopaları yaptıkları sihirden ötürü kendisine doğru akıp geliyor gibi görünüyor! Mûsâ birden içinde bir korku duydu. 'Korkma!' dedik, 'Üstün gelecek olan kesinlikle sensin. Sağ elindeki at da onların yaptıklarını yalayıp yutsun; onların yaptığı sihirbaz hilesinden ibaret.

---

⁵ Bu ve çalışmadaki diğer ayetlerinin mealı için bk., Diyanet İşleri Başkanlığı Kur'an-ı Kerim, <https://kuran.diyanet.gov.tr/mushaf>.

Sihirbaz ise amacı ne olursa olsun başarıya ulaşamaz.' Sonunda sihirbazlar secdeye kapandılar ve 'Biz Mûsâ ile Hârûn'un rabbine iman ettik.' dediler.

Bu âyet-i kerîmeyi ve burada geçen hadiseyi de -ki Âkif, elbette bunu da bilmekteydi-yukarıda olduğu gibi İstiklâl Marşı'na uyarlayacak olursak; burada Mehmet Âkif, millete ve orduya seslenerek, onlara şunları söylemekteydi: “Onlar bütün sihirleriyle yani sihir gibi görünen silahlarıyla, teçhizatlarıyla karşımıza gelseler de korkmayın, üstün gelecek olan bizleriz, bizimle karşılaştıklarında onların bir öneminin kalmadığını göreceksiniz, çünkü onların yaptıkları batıldır, batıl da hiçbir zaman galip gelemez, sizin davanız haktır, inanıyorsanız muhakkak galip göreceksiniz, size secdeye kapanacaklardır yani mağlup olacaklardır,”

Mehmet Âkif'in burada millete ve orduya “Korkma!” diye seslenmesi işte bu dinî kültürden gelmektedir. Bu kültürü bilmeyenler yahut ona yabancı olanlar veya başka art niyeti olanlar elbette bu ifadeyi anlamayacaklar veya ondan rahatsız olacaklardır.

Mehmet Âkif'in “Korkma, sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak,” ifadesi öylesine söylenmiş bir söz değildir. Nitekim devamında Âkif, bu sözüne delil de getirmekte ve: “Sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak.” demektedir. Ocak kelimesinin ısınmak veya yemek pişirmek için ateş yakılan yer manası olduğu gibi ev, aile ve soy manası da vardır.⁶ Ocağı tütme ise; deyim olarak, soyunu, yaşamını devam ettirmek demektir. Bir yerde ocak tütüyorsa, orada hayat var demektir. Buna göre burada tüten ocaktan maksat Türk milletidir. Türk milleti, yok edilememiştir. Varlığı devam etmektedir. Yani ancak tamamen tarih sahnesinden silinirse yani yeryüzünde tek bir ferdi kalmazsa o zaman ancak bu olabilir, yoksa mümkün değildir demektir. Çünkü geçmişte bunun çok örneği olmuştur. Türkler birkaç defa mağlubiyet yaşamışlar ama yine de “cihangirane devletler” çıkarmayı başarmışlardır. Bu sefer de öyle olacaktır. Mehmet Âkif, millete ve orduya bu şekilde seslenerek onları rahatlatmakta, korkulardan, endişelerden emin etmektedir. Millî Mücadele'de de böyle insanlara ihtiyaç vardır. Bu yüzden Mehmet Âkif, Millî Mücadele'nin en önemli manevî önderlerinden ve kahramanlarından.

Üçüncü ve dördüncü mısralarda Mehmet Âkif, bayrak- ki aynı zamanda milletin yıldızıdır-hep parlayacaktır demektir. Yıldızın bilinen manasının yanında bir de talih, baht, şans manaları da vardır. Nitekim yıldızı parlamak, yıldızı sönme gibi deyimlerde, bu manada kullanılmaktadır. Bu şekilde bakıldığında Mehmet Âkif'in, burada: “Şafaklarda dalgalanan al sancağın, yıldızı yeni çıkmıştır, sönük gibi gözükebilir, ama birazdan parlayacaktır, siz öyle görüldüğüne bakmayın.” dediği görülmektedir. Yine bayrak yıldız manasında alınacak olursa o zaman da Mehmet Âkif burada şunu söylemektedir: “Nasıl ki gökteki yıldızlara kimsenin eli yetişmez, kimse onları oradan indiremez, üfleyerek söndüremez, aynı o şekilde bayrağı da kimse o yüksek yerinden

⁶ Bu çalışmada verilen kelimelerin anlamları için Türk Dil Kurumu ve Kubbealtı Akademi Kültür ve Sanat Vakfının internetteki sözlüklerinden yararlanıldı. bk. <https://sozluk.gov.tr/> ve <http://lugatim.com/>.

indiremeyecektir, kimsenin eli ona erişemeyecektir.” Burada bayrak, milleti temsil etmektedir. Eskiden bir kişi doğduğunda, yıldızı da doğdu dendiği gibi bu yıldız da Türk milletinin yıldızıdır. Nasıl Allah’ın verdiği canı ondan başkası alamaz, bir milleti de Allah’ın izni olmadan kimse tarih sahnesinden indiremez, ortadan kaldıramaz. Bununla Mehmet Âkif, bir sonraki kıtada da geçtiği gibi Türk milletinin kıyamete kadar yaşayacağını söylemektedir. Çünkü Hakk’a tapmaktadır. Hak, kıyamete kadar devam edecektir. Bu yüzden bağımsızlık, Hakk’a tapan, Hakk’ı temsil eden, Hakk’ın son ordusu olan milletin hakkıdır. Hak nasıl kıyamete kadar devam edecekse Hakk’ı temsil eden bu millet de kıyamete kadar yaşayacaktır. Mehmet Âkif: “o benimdir, o benim milletimindir ancak” diyerek bu hususu özellikle bir kere daha tekrarlamaktadır. Bu bayrak bizimdir, başkasının eline geçmeyecektir, bizden başkasının olmayacaktır, demektedir.

Mehmet Âkif, daha ilk kıtada yarışmada istenilen şartlardan olan Türk devletinin ebediliğini, Anadolu millî mücadelesinin ruhunu, Türk’ün İstiklâl aşkı ile bu şekilde dile getirmekteydi.

Bu ilk kıta ile Mehmet Âkif, millete ve orduya güven aşıyordu. Bağımsızlığın kaybedilmeyeceğinin, düşmana mağlup olunulmayacağına garantisini ve sözünü onlara veriyordu. Bunda asla şüphesi yoktu ve bu imanı onlara da aşıyordu. Manevî önderlik de böyle bir şeydir. Mehmet Âkif, bunu tam manasıyla yapıyordu. Onun tasannu bilmediği, samimiyeti en büyük hüner olarak bildiği, hayalle işi olmadığı, doğru söz söylemeye ne kadar ehemmiyet verdiği, inanmadığı bir şeyi söylemediği, ümitsizliğe karşı olduğu bilinmektedir.⁷

Burada İstiklâl Marşı’nın anlaşılmayan, tenkit edilen, problemleri yerlerinden birisi olan şafak kelimesi üzerinde de durmak gerekmektedir. Şafak vakti ufuktaki kızılılık, bayrağı hatırlatmaktadır. Fakat şafak vakti, Türkçede güneş doğmadan az önce beliren kırmızı aydınlıktır. Şafağın sökmesi de sabahleyin ortalığın aydınlanmaya başlamasıdır. Böyle olmasına rağmen burada neden Mehmet Âkif, “Sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak.” demektedir? Şafakta sönme olmaz, doğmak olur. Şafak vakti güneş batmaz, doğar. Nihad Sami Banarlı, buradaki şafak kelimesinin Arapçadaki manasında kullanıldığını söylemektedir. Arapçadaki şafak, güneş battıktan sonra ufukta kalan kızılılık manasındadır, yani akşam kızılılığıdır (Banarlı 2011:186). Akşam oldu diye, bu şafaklarda yani ufuklarda, ülkenin üzerinde dalgalanan bayrak da sönmeyecektir. Yurdun üstünde tüten en son ocak sönmeden, bu olmayacaktır. Türk milleti olduğu müddetçe, o bayrağı orada dalgalandıracaktır. Korkmaya gerek yoktur.

---

⁷ Bunlarla ilgili *Safahat*’taki bazı yerler şöyledir. Hayalle işi olmadığı, söylediklerinin hep gerçek olduğu ile ilgili yer: “– Hayır, hayal ile yoktur benim alış verişim... / İnan ki her ne demişsem görüp de söylemişim. / Şudur cihanda benim en beğendiğim meslek: / Sözümdün gibi olsun; hakikat olun tek!” (s.208), Tasannu bilmediği, samimi olduğu ile ilgili yer: “Bir yığın söz ki, samimiyeti ancak hüneri; / Ne tasannu bilirim, çünkü, ne sanatkârim.” (s.5), Ümitsizliğe karşı olduğu ile ilgili yer: “Atiyi karanlık görerek azmi bırakmak... / Alçak bir ölüm varsa, emimim, budur ancak. / Dünyada inanmam, hani görsem de gözümle: / İmanı olan kimse gebermez bu ölümle”. (s.189)

Nurullah Çetin, buradaki bayrağı, güneşe benzetmektedir. Türk milletinin bağımsızlığını temsil eden bayrağın, batmakta olan güneşe benzetildiğini, bu güneşin bayrak olarak algılanmasının, “Daha deniz daha müren (nehir), / Güneş bayrak gök kurikan (çadır) şeklinde Oğuz Kağan Destanı’nda da geçtiğini söylemektedir (Çetin 2010:32).

Fakat bu, biraz aşırı yorum olarak durmaktadır. Burada Mehmet Âkif’in bu destana atıfta bulunduğunu açıkça gösteren bir durum gözükmemektedir. Şafak, rengi itibariyle bayrağa benzetilmiştir. Âkif, bu yüzden böyle bir ifade kullanmıştır. Güneş batmıştır, ufukta Türk bayrağının rengi belirmiştir. Burada benzetilen güneş değil, güneşin batarken meydana getirdiği renktir. Nitekim Nihad Sami Banarlı da burayı güneş olarak değil de hep renk olarak almıştır. O şekilde açıklamıştır:

Garp ufuklarını kaplayan bu al renk sönebilir. Hatta sönecektir. Çünkü onun ardında bu rengin sönmemesi için kanının son damlasını harcamaktan çekilmeyecek, büyük bir millet yoktur. Hâlbuki, rengini şafaklarda yüzer gördüğün al sancak, sönmez, çünkü onun sönmesi için, bu aziz yurdun üzerinde tek bir tüter ocak kalmaması, tek bir aile, tek ir Türk kalıncaya kadar, bütün Türk Milleti'nin, millet hâlinde ölmesi lazım gelir. (Banarlı 2011:185).

Şafak kelimesinin burada Banarlı’nın okuduğu şekilde alınması daha doğru durmaktadır. Türk bayrağı daha önce sönmeye başlamıştır. Millî Mücadele yıllarında ise artık tamamen sönmeye başlamıştır. Güneşin battığında geride sadece kızılığının kaldığı gibi bir durum olmuştur. Yani güneş ortada yoktur. Sadece kızılığı kalmıştır. Bu şekilde bir benzetme Millî Mücadele göz önünde bulundurulursa daha güzel gözükmektedir. Millî Mücadele’de de böyle bir durum olmuştur. Mağlubiyetler başlamış ve artık tamamen esir olunacak duruma gelmiştir.

Eğer bu şekilde okunacak olursa, o zaman burada şöyle bir mana ortaya çıkmaktadır: Nasıl ki güneş sönmeye başladığında, hatta kaybolup sadece kızılığı kaldığında bile, bir endişe duyulmaz, korkulmaz, çünkü bilinir ki sabah olunca yeniden doğacaktır. Öyle de bu şafaklarda dalgalanan bayrak da sönmeye yüz tutsa, korkmaya, endişe etmeye gerek yoktur. Bu durum geçicidir. Kısa bir süre sonra tekrar dalgalanacaktır. Çünkü geçmişte hep böyle olmuştur. Türk milletini temsil eden al sancak, şimdiye kadar hep dalgalanmıştır. Türk milleti, istiklâlini kaybedip başka devletlerin boyunduruğu altında uzun süre yaşamamıştır. Yine öyle olacaktır.

Bu kıtanın açıklamasında son olarak şu hususu da belirtmek gerekir. Mehmet Âkif’in, burada Türk bayrağının iki özelliğini kullandığı görülmektedir. Bunlardan bir tanesi, bayrağın rengi olan kırmızılık, diğeri ise üzerindeki yıldızdır. Al sancağı yani bayrağı kırmızılığından dolayı şafak vaktindeki kızılığa, yıldızını da gökteki yıldızla benzetmektedir. Mehmet Âkif, Türk bayrağının iki özelliğini bu şekilde kullanmaktadır. Üçüncü özelliği olan üzerindeki hilâlden ise ikinci kıtada bahsedecektir.

2. Kıta:

Çatma, kurban olayım, çehreni ey nazlı hilâl!

Kahraman ırkıma bir gül... Ne bu şiddet bu celâl?

Sana olmaz dökülen kanlarımız sonra helâl;

Hakkıdır, Hakk'a tapan, milletimin istiklâl.

(Ey nazlı hilâl, kurban olayım, çehreni çatma! Kahraman ırkıma bir gül. Bu şiddet ve hiddet, öfke nedir? Dökülen kanlarımız sonra sana helâl olmaz. Bağımsızlık Allah'a tapan milletimin hakkıdır.)

Yukarıdaki kıtada millete ve orduya seslenen Mehmet Âkif, burada ise bu sefer bayrağın üzerindeki hilâle seslenerek, kaşlarını çatmamasını, Türk ırkına yani milletine, ordusuna kızmamasını, celâllenmemesini, şiddet göstermemesini istemektedir. Âdeta ona yalvarmaktadır. Mehmet Âkif'in burada kullandığı "Kurban olayım" ifadesi, belki de İstiklâl Marşı'nın en samimi, en içten yeridir. Âkif, nazlı hilâlden kaşlarını çatmamasını, kahraman ırka gülmesini isterken bu şekilde, son derece yumuşak ve saygılı bir ifade kullanmaktadır. Tıpkı çok sevdiği birini istemeyerek kıran, üzen ve bunun pişmanlığından dolayı kalbi parçalanma derecesine gelen bir kimsenin sevdiğine yalvarması, onun gönlünü almaya çalışması gibi. Bu ifadeyi söyleyebilmek için koskoca bir *Safahat* geçmişinin olması, *Safahat* ustalığından geçilmiş olması lâzımdır.

Nazlı hilâl –bayrak- böyle yapmakta haksız da değildir. Çünkü düşmanın eline geçme durumuna gelmiştir, vatanın çoğu yerleri kaybedilmiştir, elde Anadolu'nun ufak bir yeri kalmıştır. Kaybedilen bu yerlerde, üzerinde haç bulunan başka bayraklar görülmektedir. Mehmet Âkif, bayrağa seslenerek Türk ırkına, milletine gülmesini istemektedir. Bu millet, daha önce onun düşman eline geçmemesi için çok kanlar dökmüştür. Her zaman onu yükseklerde tutmuştur. Böyle yaparak onu nazlatmıştır. Şimdi de aynısını yapacaktır. Yukarıda da söylendiği gibi bağımsızlık, Türk milletinin hakkıdır, çünkü Türkler, Hakk'a tapan bir millettir. Hak, Türklerdir, batıl, onlardır. Hak, her zaman galip gelir, bu yüzden elbette Türk milleti düşmana galip gelecektir, demektedir.

Bu kıtada Mehmet Âkif, marşın yazılış amacına uygun olarak ülkenin durumunu da ortaya koymaktadır. Türk Bayrağı, düşmanın eline geçmek üzeredir. Mehmet Âkif, bunun olmayacağını garantisini millete ve orduya vermektedir, onlara bu inancı aşılamaktadır.

Yine Mehmet Âkif, burada Türk milletinin önemli bir özelliğini de anlatmaktadır. Bu millet, tarih boyunca bayrağı yani bağımsızlığı, toprakları için kanlarını akıtıp canlarını vermiş bir millettir. Şimdi de öyle olacaktır, bizler de aynısını yapacağız, demektedir.

Mehmet Âkif'in bu kıtada Türk milletine ve ordusuna bayrak sevgisi üzerinden yaklaştığı görülmektedir. Onlara bayrağa karşı olan duygularını hatırlatarak bu yönden onları tahrik

etmektedir. Böylelikle onların bayrağın düşman eline geçmesini önlemede daha hassas ve gayretli davranmalarını sağlamak istemektedir.

Mehmet Âkif'in, ilk iki kıtada bayrak fikrini işleme, şiirin başlarında özellikle buna yer vermesi önemli ve üzerinde durulması gereken bir hususiyettir. Bayrak, bağımsızlığın sembolüdür, onu temsil etmektedir. Mehmet Âkif, daha en başlarda, bağımsızlığın kaybedilmeyeceğini, bu yüzden korkulmaması gerektiğini söylemekle, insanların bu yöndeki olumsuz anlayışlarını düzeltmek istemektedir. Bu sağlanırsa, gerisi kendiliğinden gelecektir. Zira zor olan, insanların anlayışlarını değiştirmek, onları ikna etmektir.

Burada bu kıtada geçen “kahraman ırkımıza” ifadesi üzerinde de durmak lazımdır. Çünkü İstiklâl Marşı'nın anlaşılmayan, problemlili zannedilen, tartışılan ve tenkit edilen yerlerinden birisi de burasıdır.

Mehmet Âkif'in ırkçılığa karşı olduğuna, *Safahat*'ı şahittir. Örnek olması için sadece *Safahat*'taki şu meşhur yerin verilmesi bile yeterlidir Burada Mehmet Âkif, açık ve net bir şekilde ırkçılığı lanetlemekte ve bunun küfür olduğunu söylemektedir:

*Hani milliyetin İslâm idi? Kavmiyyet ne?
Sarılıp sımsıkı dursaydın a milliyetine!
Arnavutluk ne demek? Var mı şeriatta yeri?
Küfr olur, başka değil kavmini sürmek ileri.
Arab'ın Türk'e, Laz'ın Çerkez'e yahud Kürd'e,
Acem'in Çinliye rüçhanı mı varmış, nerede?
Müslümanlıkta anasır mı olurmuş? Ne gezer?
Fikrî kavmiyyeti tel'in ediyor Peygamber.
En büyük düşmanıdır rûh-u Nebî tefrikanın,
Adı batsın onu İslâm'a sokan kaltabanın. (s.187)*

Mehmet Âkif, bu kadar açık ve net bir şekilde kavmiyetçiliğe yani ırkçılığa karşı iken, diğer şiirlerinde de hep İslâm milliyetçiliğine vurgu yapmışken, neden İstiklâl Marşı'nın bu kıtasında ırkla övünmeyi çağrıştıran “kahraman ırkımıza” diye bir ifade kullanmaktadır?

İstiklâl Marşı yazıldığı zaman, Millî Mücadele Anadolu'da yapıyordu. Âkif, Anadolu insanını, Millî Mücadele'ye teşvik ediyordu. Bir nevi mesele gelip Anadolu'ya dayanmıştı. Üstelik, Anadolu'nun birçok yeri de işgal edilmişti. Çanakkale'de ve diğer cephelerde olduğu gibi İslâm âleminde ve diğer yerlerden koşup gelenler de yoktu. Elbette saf ırk yoktur. Çok uluslu devletlerde bu nerdeyse imkânsız gibi bir şeydir. Ama Anadolu'daki insanların Türk olduğunu söylemeye de gerek yoktur. Umumiyetle Anadolu insanına, Türk denmektedir. Mehmet Âkif'in burada kahraman ırk dediği Türk milletidir. Bunda şüphe yoktur. Fakat bu Türkün de kimlerden

müteşekkil olduğu bellidir. Âkif'in kendisi de buna örnektir. Yine de bu ırk kelimesinin tam olarak anlaşılabilmesi için, o dönemdeki sosyolojik tartışmalara bakılması lazımdır. Oralarda ne şekilde geçmektedir, Âkif, bunlardan hangisini kullanmıştır, bunun da tespit edilmesi lazımdır.

Burada “ırk” kelimesinden ziyade “kahraman” kelimesinin üzerinde durulması daha doğru olacaktır. Önce, bu kelime açıklanmalıdır. Mehmet Âkif, neden Türk ırkına kahraman demektedir, Türk ırkının, kahramanlığı nereden gelmektedir? Bunlar ortaya konulursa mesele de kendiliğinden açıklığa kavuşmuş olacaktır.

Tarihî bir gerçektir ki Türk milleti, bin yıldır İslâm'ın bayraktarlığını yapıp bütün dünyaya meydan okumuş, bu yüzden Kur'an-ı Kerim'in övgüsüne mazhar olmuştur:

*Allah öyle bir topluluk getirecektir ki, Allah onları sever, onlar da Allah'ı sever.
Onlar mü'minlere karşı alçak gönüllü, kâfirlere karşı izzet sahibidirler ve Allah yolunda cihat ederler.* (Mâide Sûresi, 54. ayet.)

Tarih göstermiştir ki Emeviler ve Abbasilerden sonra Allah Türkleri getirmiştir ve Türkler de bin yıl kadar Allah yolunda cihat etmişler, bu yolda sayısız başarılar kazanmışlardır. Türkler, İslâm'ın kahraman bir ordusudur. İşte Mehmet Âkif'in kahraman dediği Türk milletinin kahramanlığı buradan gelmektedir.

Türkler, i'lây-ı kelimetullah uğruna milyonlarca şehit vermiştir. Bu yüzden kahraman bir ırktırlar. Nitekim sonraki mısradaki Âkif: “Sana olmaz dökülen kanlarımız sonra helâl...” diyerek buna atıfta bulunmaktadır. Türkler, din için, vatan için, bayrak için milyonlarca şehit vermişlerdir, kanlarını dökmüşlerdir. Şayet mağlup olurlarsa bu kanlar boşa gitmiş olacaktır. İşte Türk ırkının kahramanlığı buradan gelmektedir. Nitekim Âkif, diğer mısradaki da: “Hakkıdır, Hakk'a tapan milletimin istiklâl.” diyerek bu durumu bir kez daha tekrarlamaktadır. Türk milletinin özelliği budur. Türkler, Hakk'a tapan bir millettir. Diğer milletler, Türkleri bu yüzden sevmektedirler. Âkif'in burada kahraman deyip sevdiği millet, din için milyonlarca şehit vermiş, Allah'a tapan, inanan, bağlı, onun ismini dünyanın her tarafına yaymaya çalışan, Türk milletidir. Bunu söylemesi, bilinen Âkif profiliyle bir terslik meydana getirmez. Böyle demesinde bir yanlışlık da yoktur.

Türk milleti, “ehl-i Kur'an” bir millettir. Müslümanlıkla Türklük eşdeğer hale gelmiştir. Milliyeti, İslâm'la birleşmiştir. Bunu tefrik etmek mümkün değildir. Öyle ki eskiden bir kişi Müslüman olunca, Türk oldu denilirdi. Bu durum Balkanlarda hâlâ devam etmektedir. Türk denilince Müslüman akla gelmektedir. Türklerin bütün mefahiri, İslâm namına tarihe geçmiştir. Bunu kimse silemez. Yukarıda verilen ayette de olduğu gibi Türkler, Allah'ı sevmektedirler. Onu sevecek işler yapmışlardır, Allah da onları sevmektedir. Bu özelliğinden dolayı Kur'an'ın senasına mazhar olmuşlardır.

Bu yüzden bazı kesimlerin, İstiklâl Marşı'nda neden Türk kelimesi geçmiyor, bazı kesimlerin de İstiklâl Marşı'nda, neden kahraman ırkıma deniyor, demeleri doğru bir davranış

değildir. Yine aynı şekilde bir kesimin de Âkif'in "kahraman ırkıma" ifadesinden kendilerine pay çıkarmaya çalışmaları da doğru bir davranış değildir.

3. Kıta:

Ben ezelden beridir hür yaşadım, hür yaşarım.

Hangi çılgın, bana zincir vuracakmış? Şaşarım!

Kükremiş sel gibiyim: Bendimi çiğner, aşarım;

Yırtarım dağları, enginlere sığmam taşarım.

(Ben ezelden beridir yani var olduğum günden bu güne hep hür yaşadım, yine var olduğum müddetçe hep hür yaşayacağım, esir olmayacağım. Hangi çılgın bana zincir vuracakmış yani beni esir ve köle yapacakmış şaşarım. Kükremiş bir sel gibiyim, bendimi çiğner, aşarım. Dağları yırtarım, enginlere sığmam, taşarım.)

Mehmet Âkif'in bu kıtada kullandığı "ben" kelimesi, eğer kendisi olarak alınırsa, o zaman burada şöyle bir anlam ortaya çıkmaktadır: Mehmet Âkif, Türk milletinde, ordusunda mağlup olacağız, düşmanın işgali altına gireceğiz diye düşünenlere, kafalarından böyle düşünceler geçenlere hatta mandacılığı isteyenlere, bunu iyi görenlere seslenerek bunun mümkün olmayacağını, kendisinin ezelden beri hür yaşadığını, yine hür yaşayacağını, kendisine zincir vurulamayacağını yani esir ve köle olmayacağını, bunu düşünenlerinin çılgın olduklarını ve onların akıllarına şaştığını söylemektedir. Devamında Mehmet Âkif, bu söylediğine delil de getirmektedir. Kendisini de bir ferdi olarak gördüğü Türk ordusunu yani Anadolu direnişini kükremiş yani taşmış, kabarmış, coşmuş bir sele benzetiyor. Nasıl ki böyle bir sel, dağları aşar, enginlere sığmaz taşarsa, Türk ordusu da karşısında ne kadar büyük ve güçlü düşman olursa olsun onu mağlup eder, ülkeden kovar, çıkarır demektedir. Küçük küçük yağmur damlaları birleşerek önünde durulmaz bir sel olabiliyorsa, Anadolu'daki insanlar da birleşmişler, bir ordu olmuşlardır. Artık onların da önünde hiçbir şey duramaz. Mehmet Âkif, böyle diyerek millete ve orduya cesaret vermekte, onlara yiğitlik aşılacaktır. Onların mağlup olacağız, esir olacağız yönündeki endişelerini bu şekilde gidermektedir.

Eğer Mehmet Âkif'in burada kullandığı bu "ben" kelimesi Türk milleti ve ordusu olarak alınırsa yani bunları onlar söylüyorlar diye kabul edilirse ki doğrusu da bu olsa gerektir, o zaman da şöyle bir anlam ortaya çıkmaktadır: Millet ve ordu hep bir ağızdan bu kıtayı bağırarak söylemektedirler. Mehmet Âkif, onlara bu sözleri söyletmiş, onların bu ruh hâlinde olmalarını sağlamıştır.

Belki de İstiklâl Marşı'nın marş olmasına, marş şeklinde söylenmesine en uygun yeri burası ve bundan sonra gelen kıtasıdır. Bu iki kıtayı şu şekilde tasavvur etmek lazımdır: Millet ve ordu, emperyalist ve sömürgeci güçlere karşı, tek dişli kalmış medeniyet denilen, bu hayâsızca akını

yapan alçaklara karşı bağırarak, hep beraber, marş şeklinde bunları söylemektedirler. İşte o zaman bu iki kıtanın daha da bir anlam ve ehemmiyet kazandığı görülecek, bu iki kıtaya bakış değişecektir.

Burada şunu da ifade etmek lazımdır; bu kıtada geçen: “Kükremiş sel gibiyim: Bendimi çiğner, aşarım; Yırtarım dağları, enginlere sığmam taşarım.” mısraları açıklanırken genellikle Ergenekon Destanı’yla bir ilişki kurulmak istenilir, fakat bu doğru değildir.⁸ Burada Âkif, selden ve ona vurulmak istenilen bentten bahsetmektedir. Ergenekon Destanı’nda böyle bir durum yoktur. Etraflarına bent vurulmamıştır. O yere, saklanmak için girmişlerdir. Daha sonra çoğalıp buraya sığmaz olunca oradan çıkmak istemişler, bunu yapmak için de demir madenin olduğu yer seçilmiş, maden eritilerek oradan çıkmışlardır. Yırtarım dağları derken buradaki dağ, o eritilen dağ değildir. Suların çıktığı yerler, genellikle dağlardır. Âkif, suların coşkun akmasını dağları yırtmak olarak vermiştir ki bu, hakikate uygun bir benzetmedir.

4. Kıta:

Garb’ın âfâkını sarmışsa çelik zırhlı duvar;

Benim îman dolu göğsüm gibi serhaddim var.

Ulusun, korkma! Nasıl böyle bir îmânı boğar,

“Medeniyet!” dediğin tek dişi kalmış canavar?

(Batı’nın ufuklarını çelik zırhlı duvar sarmışsa, benim de iman dolu göğsüm gibi serhaddim - sınır boyum vardır. Ulusun, korkma! “Medeniyet” dediğin tek dişi kalmış canavar böyle bir imanı boğamaz.)

Bu kıtayı da yine yukarıda olduğu gibi iki şekilde de okumak mümkündür. Şayet yine Mehmet Âkif’in söylediği olarak kabul edilirse, o zaman buradan şöyle bir anlam ortaya çıkmaktadır: Âkif, bir önceki kıtada söylediklerine gelebilecek şu şekildeki bir itirazı burada bertaraf etmektedir: “Doğru diyorsun ama düşmanın silahı ve sayısı bizden fazla, âdeta çelik zırhlı bir duvar gibi ufuklarımızı sardılar, kapladılar, çok silahları var, onları yenebilir miyiz veya nasıl yeneceğiz?” -Nitekim bunu Millî Mücadele aleyhinde olanlar da söylüyorlardı.- Mehmet Âkif, buna karşı Garb’ın -bu Batı olarak alınabildiği gibi, ülkenin batı tarafı olarak da alabilir- ufuklarını çelik zırhlı duvar sarmışsa yani bu kadar çok silahları olsa bile buna karşı benim de iman dolu göğüslerden oluşmuş serhaddim yani sınır boyum vardır, demektedir. Onların çelik zırhlı silahları karşısına iman dolu göğüsleri yani imanlı askerleri çıkarmaktadır. Bu, dini anlayışa da uygun bir davranıştır. Türk ordusu tarihte bunun birçok örneğini vermiştir. Ordulara savaşı kazandıran, askerinin sayısı ve teçhizatı değil, aksine inancı ve anlayışıdır. (Kaplan 2011:190) Türk askeri, ölürsem şehit, kalırsam gazi olacağım anlayışıyla savaşmaktadır, düşman orduları gibi geçici

---

⁸ bk. Duymaz 2014:15.

dünya ve onun zevkleri için değil. "Nice az birlik vardır ki, Allah'ın izniyle sayıca çok birliği yenmişlerdir." (Bakara 249. ayet) ayetinde olduğu gibi Türk ve İslâm tarihinde böyle sayısız zaferler vardır. Mesela, Müslümanlar, Bedir'de 1000 kişilik orduya karşı 305 sahabeyle galip gelmişlerdi. Yahya Kemal'in "Akıncılar" şiirinde dediği gibi Türkler bin atıyla nice dev gibi orduları yenmişlerdi. Allah, yukarıda da verildiği gibi inananları görünmeyen askerlerle yani meleklerle destekler. Bununla ilgili ayetler şöyledir:

Rabbinizden yardım dilediğiniz zamanı hatırlayın. Hemen size, 'Meleklerden peşi peşine gelen binlik kuvvetlerle ben size yardım edeceğim,' diye cevap verdi." (Enfal suresi, 9. ayet)

"O zaman inananlara şöyle diyordun: 'Rabbinizin, indirilen üç bin melek size yardım etmesi sizin için yeterli değil mi?' Evet, eğer siz sabır gösterip disiplinli davranırsanız, onlar şu anda süratle üzerinize gelseler bile rabbiniz size nişanlı beş bin melek yardım edecektir. (Âl-i İmran suresi, 124-125. ayetler.)

Mehmet Âkif'in söyledikleri bu ayetlere de uygun sözlere de uygundur.

Mehmet Âkif, bu yüzden millete ve orduya: "Ulusun, korkma!" demektedir. Yani düşmanın ufuklarımıza kadar gelip ulumasına bakmayın, korkulacak bir şey yoktur, onlar, canavardır ama tek dişi kalmış bir canavardır, bize bir şey yapamazlar. Nasıl ki tek dişi kalmış canavar, yani ihtiyarlamış, zayıflamış, güçsüzleşmiş, dişleri dökülmüş bir canavar bir av boğazlayamaz, avlayamazsa aynı onun gibi bu düşman da bizim bu istiklâle, bağımsızlığa, yurdumuzu kurtaracağımıza olan imanımıza, inancımıza bir zarar veremez, onu boğamaz, demektedir.

Bunlar, kuru, basit, hamasi öylesine söylenmiş sözler değildir. Mehmet Âkif, bunları o zor zamanda söylemektedir. Bunlar, yukarıda da söylendiği gibi kuvvetli bir imanın söylediği sözlerdir. Nitekim Mehmet Âkif, çok fazla bir süre geçmeden bu söylediklerinde haklı çıkmıştır. Bir sonraki kıtada geçtiği gibi belki yarın, belki yarından da yakın bir süre sonra bu iman, yine galip gelmiştir. Batılıların güçleri, silahları bir işe yaramamıştır. Milli Mücadele kazanılıp düşman, ülkeden çıkarılmıştır. Böylelikle onların Mehmet Âkif'in dediği gibi tek dişi kalmış bir canavar oldukları ortaya çıkmıştır.

Burada geçen: "medeniyet denilen tek dişi kalmış canavar" ifadesi, dar manada Milli Mücadele'de savaşılan Yunanlılar olarak alınabilir. Yahya Kemal'in Avrupa'dan ülkeye Nev-Yunanîlik diye yanlış bir akımla döndüğü bilinmektedir. Daha sonra Yakup Kadri ve diğer bazı kimseler de onu desteklemişlerdi. Yahya Kemal, Yunan medeniyetini(!) övmeye, yüceltmeye kalkmış, onların taklit edilmesini istemişti. Fakat Balkan Savaşlarında Yunan mezalimi ortaya çıkınca, bunun ne kadar yanlış bir düşünce olduğu anlaşılmıştı. Kendisi de bu düşüncesinden vaz geçmişti.

Ya da geniş manada emperyalist Batı olarak da alınabilir. On dokuzuncu asır, Batıcılık görüşünün ve Batı hayranlığının Osmanlı'da artarak görüldüğü bir asırdı. Fakat Birinci Dünya Harbi, onların gerçek yüzünü ortaya çıkarmıştı. Böyle bir medeniyetin(!) devam etmesi mümkün değildi. Küfür devam eder fakat zulüm devam etmezdi.

Burada şu hususa da dikkat etmek lazımdır. Mehmet Âkif, mısra da medeniyet dememekte, medeniyet dediğin, şeklinde bir ifade kullanmaktadır. Batılı emperyalist güçlerin ve onların Anadolu'da maşa olarak kullandıkları Yunanlıların yaptıklarının medeniyetle bir alakası yoktur. Onların medeniyetleri, sadece kitaplarındadır. Uygulamalarına bakınca ne kadar vahşi oldukları görülmektedir. Mehmet Âkif, burada, onlara medeni diyenlere seslenmektedir. İşte sizin medeni dediklerinizi görün. İşgal ettikleri yerlerde neler yapıyorlar. Bunlara taraftar olunur mu? Bu akıllılık mıdır, bunları tenkit etmek medeniyet düşmanı olmak mıdır? Emperyalist güçler, gittikleri yerlere medeniyet mi götürmektedirler yoksa yakıp yıkmakta mıdır?

Burada Mehmet Âkif, medeniyeti ve medeniyetin kendisini değil, medeni denilenlerin yaptıklarını tenkit etmektedir. Bu mısra, aslında Batı medeniyetini(!) savunanlara da bir cevaptır. Âkif böylelerine, işte, sizin medeniyet dediğiniz budur, yani canavarlık. Bunları medeni insanlar yapabilir mi? Savunduğunuz medeniyetin gerçek yüzü budur, demektedir.

Âkif burada millete ve orduya seslenerek siz de bunlara medeniyet demeyin, yani onlar daha medeni, daha gelişmiş, bizden üstünlerdir demeyin, onlardan çekinmeyin bizi yeneceklerini zannetmeyin, onların ulumalarına bakmayın, onlar medeni değil, tek dişi kalmış canavarlardır demektedir.

Eğer yine bu söylenenler, millet ve ordu olarak alınırsa yani bunları onlar söylüyorlar diye kabul edilirse ki doğrusu da bu olsa gerektir, onların yukarıdaki kıtada olduğu gibi bunları da hep bir ağızdan, beraber marş söyler gibi söyledikleri görülür. Yukarıdaki durumu burada da devam ettirmektedirler. Mehmet Âkif, milletin ve ordunun ruh hâlini bu şekilde vermektedir. Onların bu ruh hâlinde olmalarında Mehmet Âkif'in büyük katkısı vardır.

5. Kıta:

Arkadaş! Yurduma alçakları uğratma sakın;

Siper et gövdeni, dursun bu hayâsızca akın.

Doğacaktır sana va'dettiği günler Hakk'ın...

Kim bilir, belki yarın, belki yarından da yakın.

(Arkadaş, sakın yurduma alçakları uğratma. Gövdeni siper et, bu hayâsızca akın dursun. Hakk'ın sana vadettiği günler kim bilir, belki yarın, belki yarından da yakın doğacaktır.)

Bu kıtada Mehmet Âkif, millete ve orduya seslenmektedir. Yukarıdaki dördüncü ve beşinci kıtalardaki milletten ve askerlerden bu sözleri işiten Âkif, bu defa kendisi devreye girmekte ve

onlara bunları söylemektedir. Aşağıdaki kıtalarda özelliklerini saydığı yurduna, alçakları sakın uğratmayın, demektedir. Bu topraklar iyi insanlar içindir, tek dişi kalmış canavardan farksız olan, memleketimize hayâsızca saldıran düşmanı, sakın bu topraklara sokmayın demektedir. Çünkü onlar bir yere girdiler mi, ne yaptıkları bellidir. Bu cennet vatanı cehenneme çevireceklerdir. Mehmet Âkif, milletten ve ordudan bunun için gerekirse vücutlarını siper etmelerini ister.

Burada Mehmet Âkif'in, düşmana alçak demesinin başka bir sebebi daha vardır. Mehmet Âkif, daha önce onların mesela Yunanlıların Balkan Savaşlarında neler yaptıklarını biliyordu. *Safahat*'ta bunlara genişçe değinmişti (Safi 2011:261-289). Burada örnek olması açısından bir kısmını vermek istiyoruz:

*Minareler serilip- hâke, sustu ma'bedler;
Yıkıldı medreseler; dümdüz oldu merkadler.
Mesâcidin çoğu meydanda yok, kalanlar ise,
Ya gördüğün gibi meyhanedir, ya bir kilise.
Şehirde evlere baskın; kazada katl-i nüfûs;
Kurada kalmadı telvis olunmadık nâmûs!
Yapan da kim? Adı Osmanlı, ruhu Yunanlı,
Bu işde en mütehassıs bölük bölük kanlı!
"Mukaddes ordu"yu te'yîd eden bu azgınlar
Saçıp savurdular etrafa öyle yangınlar-.
Ki uğradıkları yerlerde tütmüyor bir ocak...
Kiyâm-ı haşre kadar, belki tütmeyip duracak! (Safahat, s. 262)*

Mehmet Âkif, bu yapılanları bildiği için onlara alçak demektedir. Nitekim o, Yunanlılara ve diğer batılı emperyalist devletlere alçak demekte yine haklı çıkmış mesela Yunanlılar Anadolu'ya geldikten sonra da yine aynı şenaatleri yapmışlardır. Bunların haberleri her taraftan gelmekteydi. Mehmet Âkif, vaazlarında bunları anlatıyordu. Âkif, bu yüzden onların saldırısına hayâsızca bir saldırı, demektedir. Bu yapılanlardan insan olanlar utanır ama onlar, utanmamaktadırlar.

Yukarıda geçen: "Medeniyet! dediğin tek dişi kalmış canavar?" sözünün daha iyi anlaşılabilmesi için burada kullanılan alçak ve hayâsızca kelimelerinin de anlaşılması lazımdır. Canavarlaşan bir kurt, sürüye daldığında, ortaya nasıl kötü bir durum koymaktaysa, bu canavarlar da gittikleri yerlerde aynı öyle şeyler yapmaktaydılar. Çekilirken bile her tarafı yakıp yıkıyorlardı. Mehmet Âkif, bunu bildiği için millete ve orduya seslenerek, yurdumuza bu alçakları uğratmayın, ne yapıp edip onların bu hayâsız saldırılarını engelleyin, demektedir. Çünkü yaptıkları şeyler, çok kötü şeylerdir. Nasıl ki canavarlaşan bir kurdu öldürmek lazımdır, ona merhamet edilmez, çünkü

canavarlaşmıştır, fitratı bozulmuştur. Açlığını gidermek, rızkını elde etmek için sürüye saldırmamakta, aksine telef etmek için saldırmaktadır. Öyle de bu canavarlaşan insan sürüsünü de ancak o şekilde öldürerek durdurabilirsin. Bunun başka yolu yoktur. Canavarlığının önüne başka türlü geçemezsin. Mehmet Âkif, bu yüzden millete ve orduya seslenerek, vücudunu siper et, bu saldırıyı durdur, demektedir. Yoksa bu fitratı bozulmuş, canavarlaşmış düşman, önüne geleni yani çoluk çocuk, yaşlı, kadın demeden vahşice öldürecektir.

Mehmet Âkif'in medeniyet denilen batılı emperyalist güçler için bu sözleri söylemesinde, onların işgal döneminde utanmadan yaptıkları alçaklıklarının da etkisi vardır. Âkif, bu yüzden onlara için bu sözleri kullanmaktadır.

Mehmet Âkif, bu mısraların devamında millete ve orduya, sakın boşuna öleceğinizi yani canınızı vermenin boşa gideceğini düşünmeyin de demektedir. Yani sizler ölünce, düşman bu topraklara giremeyecektir. Allah'ın size vaadi vardır. Vadettiği günler yani zafer yakındır. Kim bilir, belki yarın, belki yarından da yakın bir zamanda o günler doğacaktır. Bundan şüpheniz olmasın. O yüzden seve seve canınızı verin, bu hayâsızca saldırıyı durdurun, demektedir.

Mehmet Âkif'in burada bahsettiği Allah'ın vaadiyle ilgili Kur'an-ı Kerim'de geçen bazı vaat ayetleri şöyledir:

Bizim uğrumuzda elinden gelen çabayı sarf edenlere gelince, onları bize ulaşan yollara mutlaka yöneltiriz. Kuşkusuz Allah iyilik yapanların yanındadır. (Ankebut suresi, 69. ayet.)

Andolsun ki elçi olarak gönderdiğimiz kullarımıza geçmişte söz vermiştik: Zafere mutlaka onlar ulaşacaklar. Galip gelenler kesinlikle bizim ordumuz olacak. (Saffat suresi, 171-173. ayetler.)

De ki: "Hak geldi bâtil yıkılıp gitti! Zaten bâtil yıkılmaya mahkûmdur. (İsra suresi, 81. ayet.)

Onlar ağızlarıyla Allah'ın nurunu söndürmek istiyorlar. Hâlbuki kâfirler istemeseler de Allah nurunu tamamlayacaktır. (Saf suresi, 8. ayet.)

Bu âyet-i kerîmelerde Allah, zaferin, üstünlüğün peygamberlerin, inanların, Müslümanların, iyilerin olacağını söylemekte; inkârcılara, putperestlere, hak ve adalet yolundan sapmışlara, kötülere karşı onların galip geleceklerini vadetmektedir.

Allah'a vaadinde hulf etmek yani ahdinden dönmek, caymak yoktur. (Rum suresi, 6. ayet.) Allah, bunlardan münezzehtir. Mehmet Âkif de bunu millete ve orduya hatırlatarak, Allah'ın vadettiği zaferi kendilerine vereceğini söylemektedir. Millet ve ordu, bu inançla Millî Mücadele'yi vermiş ve ondan zaferle çıkmıştır. Bunu onlara aşıl原因larının başında da Mehmet Âkif gelmekteydi.

6. Kıta:

Bastığın yerleri “Toprak!” diyerek geçme, tanı!

Düşün altındaki binlerce kefansız yatanı.

Sen şehîd oğlusun, incitme, yazıktır, atanı:

Verme, dünyâları alsan da, bu cennet vatanı.

(Bastığın yerleri “Toprak” diyerek geçme, tanı! Altında binlerce kefansız yatanı düşün. Sen şehit oğlusun, yazıktır, atanı incitme, dünyaları alsan da bu cennet vatanı verme.)

Bu kıtada Mehmet Âkif, yine yukarıdaki kıtada olduğu gibi millete ve orduya seslenerek orada söylediği yurt kavramını burada biraz daha açmakta, yurdun belirgin bir özelliğini daha söylemektedir. Bu yurt yani vatan, sıradan bir toprak değildir. Altında binlerce kefansız yatanı yani şehitleri vardır. Bu vatan için binlerce insan, daha önceleri canlarını seve seve vermişlerdir. İşte bu topraklar, böyle bir topraktır. Toprak, böyle vatan olur. Şehitler elbiseleriyle defnedilirler. Mehmet Âkif, millete ve orduya seslenerek onlardan bunun ne anlama geldiğini bir düşünmelerini ister. Yani senin ataların, cetlerin, baban, dedelerin bu topraklar için canlarını vererek şehit olmuşlardır. Bu toprakları bize böyle vatan etmişlerdir. Sen, o şehitlerin oğlusun. Onları bir düşün, çektiklerini, niçin şehit olduklarını? Bu yüzden dünyaları alsan da bu cennet vatanı vererek onları incitme, demektir.

Türk ordusunun o sıralarda dünyaları alacak bir durumu yoktur. Vatanın büyük bir kısmı elden çıkmıştır, geri kalan kısmı da çıkmak üzeredir. Durum böyle iken Mehmet Âkif burada niçin böyle bir ifade kullanmaktadır? Bunun birkaç açıklaması olabilir. Burada onlar üzerinde durmak istiyoruz.

Yukarıda Mehmet Âkif'in, millete ve orduya bu toprakları düşmana asla veremeyeceklerini ihtar etmekteydi. Oradaki açıklamalara göre; dünyaları almak demek, esareti kabul etmek ya da mandacılık anlamına gelmektedir. Âkif, millete ve orduya seslenerek onların vatanı vererek böyle zilletle yaşamayı kabul etmemelerini, onun yerine izzetle ölmelerini yani şehit olmalarını istemektedir.

Bu yerin başka bir açıklaması da şöyledir: Âkif burada bu vatan, bütün dünyadan daha güzeldir, demektir. O zaman da mana şöyle olmaktadır: Sana, bu topraklara karşı dünyaları verseler bile yine sen bu toprakları verme, çünkü bu vatan, dünyalara değişilmeyecek kadar güzeldir.

Mehmet Âkif'in vatanla ilgili böyle başka güzel ifadeleri de vardır. Bunlardan bir tanesi Balıkesir'in Yunanlılar tarafından işgalinin ikinci yılı dolayısıyla kaleme aldığı (Büyük Taarruz'dan iki ay evvel), “Karesi” başlıklı şiirde (30 Haziran 1922) geçen şu mısralardır:

Ey benim her taşı bir mâbed-i iman yurdum,

Seni ergeç bana bir gün verecek ma'budum (s.547)

Mehmet Âkif, başka bir şiirinde de yine vatan için şu güzel sözleri söyler:

Enbiyâ yurdu bu toprak; şühedâ burcu bu yer;

Bir yıkık türbesinin üstüne Mevlâ titrer!

Dışı baştanbaşa bir nesl-i kerîmin yâdı;

İçi boydan boya milyonla şehîd ecsâdı,

Öyle meşbû'-i şehâdet ki bu öksüz toprak;

Oh, bir sıkısa adam otları, kan fişkıracak!

Böyle bir yurdu elinden çıkarın nesl-i sefil,

Yerin üstünde muhakkar, yerin altında rezil! (s.165)

Mehmet Âkif'e göre bu vatanın, her taşı, bir iman mabedidir. Yani taşı, toprağı, her yeri kendisine büyük bir sevgi ve saygı ile bağlanılacak kadar değerlidir. Bu topraklarda, peygamberler, şehitler, evliyalar yatmaktadır. Bir yıkık türbesinin üstüne Allah titremektedir. Öyle kutsal topraklardır. Mehmet Âkif, bu mısırda millete ve orduya seslenerek işte bu yüzden dünyaları alsan da bu toprakları verme, demektir.

Diğer bir mana da şehitlik üzerinden verilebilir. Mehmet Âkif, burada şehitliği yani vatan için canını verip dünyadan ayrılmayı anlatmaktadır. Millete ve orduya seslenerek, eğer vatan için dünyadan ayrılmayı değil de dünyada kalmayı tercih ediyorsanız, bunu yapmayınız, demektir. Dünya karşılığında bu cennet vatanı, vermeyiniz. Canınız pahasına ona sahip çıkınız demektir. "Veyeşterune bihi semenen kalila" (Bakara suresi, 174. ayet.) ayetinde olduğu gibi cennetteki mükâfatı yanında bu çok ufak bir şey olarak kalır. Bu yüzden böyle yapmayınız, demektir.

Böylelikle bu kıtada Mehmet Âkif, konuyu şehitlik meselesine getirmektedir. Dini inanca göre şehitler, diğer ölümler gibi değillerdir, ölmeyip başka bir hayat mertebesinde yaşamaktadırlar, kendilerini diri bilmektedirler.⁹ Âkif, millete ve orduya seslenerek, onlara eğer bu vatan için canınızı veremezseniz, bu dünyada kalmış olmayı tercih ederseniz yani bu vatanı düşmana teslim edip esareti kabul ederseniz, şehit cetlerinizi incitirsiniz, demektir. Böyle yapmamalarını istemektedir. (Bu şekildeki bir yorum, diğerlerine göre daha doğru durmaktadır.)

Bu kıtada Mehmet Âkif'in, millete ve orduya, şehitliğin yanında başka bir değer üzerinden de seslendiği görülmektedir. Onların baba, dede, ata duygularına vurgu yapmakta, bunu harekete geçirmek istemektedir. Her çocukta, atalarına karşı saygı ve onlara layık olmak hissi vardır. Onları utandıracak, zarar verecek şeyler yapmak istemezler. Aksine gururlandıracak, sevindirecek

---

⁹ Bununla ilgili Kur'an-ı Kerim'deki âyetler şöyledir: "Allah yolunda öldürülenleri sakın ölümler sanma! Bilâkis onlar diridirler; Allah'ın, lütuf ve kereminden kendilerine verdikleriyle sevinçli bir halde rableri yanında rızıklara mazhar olmaktadır. Arkalarından gelecek ve henüz kendilerine katılmamış olan şehid kardeşlerine de hiçbir keder ve korku bulunmadığı müjdesinin sevincini duymaktadırlar." (Âl-i İmran Suresi, 169, 170. ayetler.)

faydalı işler yapmak isterler. Âkif de burada, milletin ve ordunun bu duygularına hitap etmekte, onların bunun için de düşmana karşı mücadele etmelerini istemektedir.

7. Kıta:

Kim bu cennet vatanın uğruna olmaz ki fedâ?

Şühedâ fişkırarak toprağı sıksan, şühedâ!

Cânı, cânânı, bütün vârimı alsın da Hudâ,

Etmesin tek vatanımdan beni dünyâda cüdâ.

(Bu cennet vatanın uğruna kim feda olmaz ki? Toprağını sıksan, şehitler fişkırarak, şehitler! Allah, canı, cananı, bütün varımı alsın da, beni tek dünyada vatanımdan ayrı etmesin.)

Bu kıtada Mehmet Âkif, sözü bu defa şehitlere vermekte, onları söyletmektedir. Yukarıda kullandığı “cennet vatan” ifadesini burada da devam ettirmekte, orada söylediği gibi burada da: dünyalara tercih edilmeyen bu cennet vatanın uğruna kim feda olmaz ki, diye sormaktadır. Nitekim toprağı sıksan, şehitler fişkıracaktır yani pek çok kişi, bu vatan için canını seve seve vermiştir. Bu vatan, uğruna canını verecek kadar, güzel bir vatandır. Yine aynı şey olacaktır, millet ve ordu, bu vatan için canını, cananı, bütün varımı, kendinden önceki şanlı ataları gibi verecektir.

İstiklâl Marşı'nın en güzel yeri denilebilecek bu kıtanın ilk iki mısraında Âkif, âdeta sehl-i mümteni tarzında, vatanın ve onun için ölmenin güzelliğini, bunun çok kolay bir şey olduğunu, millete ve orduya böyle güzel ifadelerle vermektedir. Düşünecek, korkacak bir şey yoktur. Bu cennet vatan için, gözünü bile kırpmadan, bir saniye bile düşünmeden, seve seve can verilir. Baksanıza, toprağı sıksan şehit fişkırarak, kaç kişi bu vatan için canlarını vermiştir. Biz mi veremeyeceğiz? Değil canımı, hatta cananı, bütün varımı bile veririm bu vatan için. Yeter ki Allah'ım beni bu vatanımdan ayrı etmesin, demektedir. Şehitler, bu ruh hâli içerisinde, bu düşüncelerle vatan müdafaasına koşmuşlardır, bu duygularla vatanları için şehit olmuşlardır. Mehmet Âkif, onların bu ruh hâllerini, duygu ve düşüncelerini burada böyle güzel bir şekilde vermektedir.

8. Kıta:

Rûhumun senden İlâhî şudur ancak emeli:

Değmesin ma'bedimin göğsüne nâ-mahrem eli;

Bu ezanlar -ki şehâdetleri dînin temeli-

Ebedî, yurdumun üstünde benim inlemeli.

(Allah'ım, ruhumun senden isteği ancak şudur: mabedimin göğsüne namahrem eli değmesin ve şahitlikleri dinimin temeli olan bu ezanlar benim yurdumun üstünde sonsuza kadar inlesin.)

Bu kıtada, Mehmet Âkif yine şehitleri konuşturmuştur. Şehitler, çok sevdikleri Allah'ına seslenerek: Allah'ım, ruhumuzun senden emeli, arzusu isteği şudur, mabedimin göğsüne, namahrem eli değmesin ve şahitlikleri dinimizin temeli olan ezanlar, yurdumun üzerinde sürekli olarak okunsun, demektedirler. O'ndan bu şekilde bir istekte bulunmaktadırlar.

Burada Mehmet Âkif, diğer kıtalarda söylediği bayrak, bağımsızlık, hürriyet, iman, vatan ve şehitlik duygularının yanında mabet duygusuna da yer vermektedir. Mabedimin göğsüne namahrem eli değmesin, demektedir. Şehitler, Allah'ın isimlerinin anıldığı mescitlere, camilere, ibadet yerlerine bu şekilde bakmaktadırlar. Onları, namusları gibi görmektedirler. Onlara yapılan bir şeyi namuslarına yapılmış gibi algılamaktadırlar. Yarabbi, biz canımızı, cananımızı, bütün malımızı vermeye yani onlardan geçmeye hazırız ama ne olur mabetlerimize dokunulmasın, demektedirler. Mabetlerimize dokunulmasın ve ezanımız ki şahadetleri dinin temelidir, yurdumuzun üzerinde ebediyen okunsun. Şiirde iade edilen sözlerle, canlarını uğruna verdikleri sevgili Allah'larından bunları istemektedirler.

Ezan, sadece namaza çağırma vesilesi değildir. Ezanın, insanlara namazı hatırlatma, onların namaza meyillerini artırma, onları cemaate davet etme özelliği yanında daha başka pek çok önemli özelliği de vardır. Bunlardan birisi de Mehmet Âkif'in burada işaret ettiği gibi "tevhid"i yani Allah'ın varlığını, birliğini insanlarla birlikte bütün kâinata ilan etmektir.

Ezanlar aynı zamanda bu ülkenin, bir İslâm ülkesi olduğunu, burada İslâm'ın gereği olan namazın kılındığını, Allah'a ve Peygambere inanıldığını da ilan etmektedirler. Bu yüzden yurdun üzerinde ebediyen okunmalıdırlar yani bu ülke kıyamete kadar İslâm ülkesi olarak kalmalıdır. Müslüman olmayanların eline geçmemelidir. Şehitler, Allah'tan mükâfat olarak bunu istemektedirler. Bunun için canlarını vermişlerdir.

9. Kıta:

O zaman vecd ile bin secde eder -varsa- taşım;

Her cerîhamdan, İlâhî, boşanıp kanlı yaşım,

Fıskırır rûh-i mücerred gibi yerden na'sım!

O zaman yükselerek Arş'a değer, belki, başım.

(O zaman –varsa- mezar taşım, kendinden geçerek bin secde eder. Allah'ım, her yaramdan kanlı yaşım boşanıp cesedim bedeni olmadan sadece bir ruh gibi bulunduğu yerden yukarı fırlar! Başım o zaman yükselerek belki Arş'a değer.)

Bu kıtada Mehmet Âkif, şehitleri konuşturmaya devam etmektedir. Şehitler şunları söylemektedir: Bunlar sağlandıktan sonra yani mabedimin göğsüne namahrem eli değmedikten, ezanlar susmadıktan, ülke düşman işgalinden kurtulduktan ve İslâm ülkesi olarak kaldıktan sonra işte o zaman mezar taşım -şayet varsa- kendinden geçme ile bin secde eder, bütün yaralarımın kanlı yaşlarım boşalır cesedim yerden bedeni olmadan sadece ruh olarak yukarı fırlar. Başım o zaman yükselir ve belki Arş'a değer.

Burada Mehmet Âkif, şehitlerin ruhlarının memnun olmalarını bu şekilde vermektedir. İstiklâl Marşı'nın en edebî yeri burasıdır. Zaten bu kıta, bunu sağlamak için diğerlerine göre biraz daha farklı bir dille yani biraz daha sade ve açık olmayan bir dille yazılmıştır. Şehitler isteklerine kavuşunca mezarlarında rahat edeceklerdir, o zamana kadar cesetlerini terk edip cennetteki yerlerine uçmayacaklardır yani mezarlarında rahat etmeyeceklerdir. Mehmet Âkif bunu edebî bir dille ve böyle güzel bir şekilde vermektedir.

Nitekim Allah, onların bu isteklerini kabul etmiş ve cennet vatanlarının düşman eline geçmesine izin vermemiştir. Artık şehitler, rahatlıkla manevî makamlarına ulaşabilirler, huzur içerisinde olabilirler. Şehitlerin bunu isteme hakları vardır. Bu kadar nazlanmaları, Allah'a bu şekilde seslenmeleri gayet normaldir. Çünkü büyük bir iş başarmışlardır.

Mehmet Âkif, İstiklâl Marşı'nda en çok şehitliğe yer vermiştir. Onun son üç kıtayı yani yedinci, sekizinci ve dokuzuncu kıtaları şehitlere ayırması anlamlıdır. Vatan şehit verilmeden geri alınamaz, düşmandan kurtarılamaz. Bu yüzden zaferde en büyük pay şehitlerindir. Şehitler, vatanları için en değerli şeyleri olan canlarını vermişlerdir. Elbette şiiirde de en büyük yeri onlar olacaktır.

10. Kıta:

Dalgalan sen de şafaklar gibi ey şanlı hilâl!

Olsun artık dökülen kanlarımın hepsi helâl.

Ebediyen sana yok, ırkıma yok izmihlâl:

Hakkıdır, hür yaşamış, bayrağımın hürriyyet;

Hakkıdır, Hakk'a tapan, milletimin istiklâl.

(Ey şanlı hilâl, sen de şafaklar gibi dalgalan. Dökülen kanlarımın hepsi artık sana helal olsun. Sonsuza dek, sana ve ırkıma bir yok olma, yıkılma yoktur. Hürriyet, hür yaşamış bayrağımın, bağımsızlık da Allah'a tapan milletimin hakkıdır.)

Bu son kıtada Mehmet Âkif, yine ikinci kıtada olduğu gibi tekrar bayrağa seslenerek artık onun şafaklar gibi dalgalanmasını istemektedir. İkinci kıtada nazlı demekteydi çünkü hilâl, millete ve orduya nazlanmaktaydı, bu son kıtada ise şanlı demektedir çünkü millet ve ordu, düşmanı mağlup etmişlerdir, bayrağın düşman eline geçmesini önlemişlerdir, ona şanlı bir zafer

daha kazandırmışlardır. Şehitler, bayrağın dalgalandığını görünce yani zaferin kazanıldığını, dökülen kanlarının hepsini helâl ederler, bundan memnun olurlar. Artık bundan sonra ebediyen bayrağa ve millete yok olma, yıkılma yoktur. Çünkü en kötü durum buydu. Bir daha böyle bir duruma düşülmesi mümkün değildir. Hürriyet, şimdiye kadar hep hür yaşamış Türk bayrağının hakkıdır. Bağımsızlık da Allah'a tapan Türk milletinin hakkıdır.

Bu satırların, Millî Mücadele sırasında yazıldığının unutulmaması gerekir. Girişte de verildiği gibi Mehmet Âkif'in ifadesiyle marş "Bin bir fecayi karşısında bunalan ruhların ıstıraplar içinde halâs dakikalarını beklediği bir zamanda yazılmıştır." Daha zafer kazanılmamıştır. Âkif, olacakları söylemekteydi. Millete ve orduya zaferin kazanılacağını telkin etmekteydi, bunun müjdesini vermekteydi. Bu kehanet değil, kerametti. Âkif'in imanının yani Allah'a olan güveninin kerameti idi.¹⁰ Bu yüzden son kıtada, ikinci kıtada olduğu gibi bir kez daha üstüne basarak: Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl!" demekteydi. Şiirin şekil formatının dışına çıkarak ona böyle bir mısra daha eklemekteydi.

Bu son kıta da şu şekilde tasavvur edilebilir. Diğer dokuz kıtada anlatıldığı gibi; Mehmet Âkif, millet ve ordu ile beraber düşmana karşı, bağımsızlık için büyük bir mücadele vermiştir. Bu mücadele, şanlı bir zaferle nihayete ermiştir. Bayrak, tekrar göklerdeki yüksek yerini elde etmiştir. Mehmet Âkif, bayrağın şafaklar gibi dalgalanmasını seyrederken, aklına bu uğurda verilen büyük mücadele, şehitlerin akıttığı kanlar gelmekte, gözünün önünden o anlar geçmektedir. Bayrağın dalgalanması yani bağımsızlık mücadelesinin kazanılması, düşmanın mağlup edilip yurttan çıkarılması, bunların hepsine degecek bir manzaradır. İkinci kıtada, sana helal olmaz, dediği dökülen kanlarının hepsini bu kıtada helal etmektedir. Artık gönül rahatlığı içerisinde. Bu mücadeleyi kazandık ya; artık ebediyen bayrağa, millete yok olma, yıkılma yoktur. Mehmet Âkif, bunun güvencesini vermektedir.

Mehmet Âkif, haklı çıkmıştır. İlk kıtada söylediği "Korkma, sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak!" sözü gerçekleşmiştir. Gerçekten de bu şafaklarda nazlı nazlı yüzen, dalgalanan, süzülen bayrak sönmemiştir ve şafaklar gibi dalgalanmaya devam etmiştir. Âkif'in buna teminat olarak gösterdiği yurdun üzerinde tüten ocaklardaki insanlar, ordu, millet bunu başarmışlardır. Onun güvencesini boşa çıkarmamışlardır.

Mehmet Âkif'in İstiklâl Marşı'nda bazen kendi konuştuğu, bazen de millet ve orduyu konuşturduğu görülmektedir. Bazen de sözü şehitlere vermiş, onları konuşturmuştur. Bazen bunların karıştığı da görülmektedir. Böyle bir durumda, konuşanın bunlardan hangisinin

---

¹⁰ Mehmet Âkif, Mısır'dan döndükten sonra kendisiyle yapılan bir röportajda bu hususa dikkat çekiyordu. Muhabirin kendisine sorduğu İstiklâl Marşı'nı nasıl yazdınız sorusuna marşın ancak kuvvetli bir imanla yazılabileceğini söylüyordu: "Yavaşça yatağında doğruluyor, yastıklara yaslanıyor, sesi birden canlanıyor: -Doğacaktır, sana vadettiği günler Hakk'ın!.. Bu ümitle, imanla yazılır. O zamanı düşünün.. İmanım olmasaydı yazabilir miydim? Zaten ben, başka türlü yazanlardan değilim. Bu elimden gelmez. İçimde ne varsa, bütün duygularım yazılarımdadır (Kandemir 2011:74).

olduğunun anlaşılması zorlaşmaktadır. Mehmet Âkif, İstiklâl Marşı'nda böyle bir anlatım yolu tercih etmiştir. Kendisini millet ve orduyla birlikte göstermiş, onlarla beraber bu sözleri söylemiştir. Böyle bir anlatım yolunun tercih edilmesinin, Marş'ın başarılı olmasında ve insanlara tesir etmesinde, onları heyecanlandırmasında rolü büyüktür.

Burada hilâl kelimesi üzerinde de biraz durulması lazımdır. Hilâl simgesi, pek çok manayı taşımaktadır. Bunlardan bir tanesi de İslâm âlemidir. Hilâl simgesi, sembolik olarak İslâm âlemini temsil etmektedir. Haç ise Hristiyan âlemini. Hilâle haçın mücadelesi, tarih boyunca hep devam etmiştir. İslâm tarihi, bu mücadelede şanlarla doludur. Millî Mücadele döneminde haç, hilâle karşı galip gelmiştir. Fakat bu, muvakkat olmuştur. Tekrar bir zafer daha kazanılmıştır. İşte nazlı hilâle bu zaferle şanlı bir zafer daha hediye edilmiştir. Artık şafaklar gibi dalgalanabilir. O, tekrar layık olduğu yüksek makama ulaştırıldı. Bunun için dökülen kanlar ona helal olsun.

Bu geçici mağlubiyet zamanında, bazı kesimler “haç”a, “hilâle” karşı bir haklılık payı vermeye kalkmışlar, biz sizi yendik, dolayısıyla hak biziz, bize itaat edin diyebilmişlerdi. O dönemde bazı kimselerin aklından da bunun doğru olabileceği düşüncesi geçmişti, şüpheye düşebilmişlerdi. Hâlbuki hak, kuvvette değildi; kuvvet, haktaydı. “Haç” kuvvetli olabilirdi ama haklı değildi. Emperyalist ve sömürgeci bir mantıkla, batıl bir anlayışla ülkeyi işgal etmişlerdi. O yüzden onların galip gelmeleri mümkün değildi. Nitekim mağlup olup gittiler. Eğer bu mantıkla bakılacak olsaydı bin senedir onlar yeniliyordu, üstün taraf, onlar değildi, neden o zaman hak İslâmiyet'in deyip Müslümanlara tabi olmadılar? Hürriyet, hür yaşamış bayrağın, bağımsızlık da Allah'a tapan milletin hakkıydı. Bu geçici yanılğı da bu şekilde izah edilmiş oldu. Mehmet Âkif, İstiklâl Marşı'nda bir başka yanılğıyı da bu şekilde düzeltilmiş oldu.

Bu vesileyle İstiklâl Marşı'ndaki diğer yanılğaların da burada bir kez daha verilmesinde fayda vardır. Bunlar da şöyledir:

1. Bu şafaklarda yüzen al sancağın sönecek olması. Âkif bu yanılğıyı “Korkma” diyerek bertaraf etmiştir.

2. Millete zincir vurulacağı yanılğısı. Âkif bu yanılğıyı “Ben ezelden beridir hür yaşadım, hür yaşarım.” diyerek bertaraf etmiştir.

3. Garb'ın afakını çelik zırhlı duvarlar sarmış, onları yenemeyiz yanılğısı. Âkif bu yanılğıyı: “Benim iman dolu göğsüm gibi serhaddim var, medeniyet denilen tek dişi kalmış canavar benim bu imanımı boğamaz.” diyerek bertaraf etmiştir.

4. Bu bağlamda, Âkif'in “medeniyet”i çok güçlü, büyük ve güzel farz etme yanılğısını da bertaraf ettiği söylenebilir. Âkif, medeni olmadıklarını, tek dişi kalmış bir canavar olduklarını söylemiştir. Bu yanılğıyı da bununla düzeltilmiştir. Batı hayranlığı, Batıcılık akımı, İslamcılık akımı karşısında mağlubiyete uğramıştır. Onların gerçek yüzü ancak Birinci Dünya Savaşı sırasında anlaşılabilmiştir.

Sonuç

İstiklâl Marşı yarışması “Türk milletinin içerde ve dışarıda bağımsızlık uğruna girişmiş olduğu mücadeleyi ifade ve terennüm için” açılmıştır. Mehmet Âkif yarışmaya katılmamıştır. Sebebi de yarışmaya konulan ödüldür. Onun böyle yapması İstiklâl Marşı’na gelebilecek, ısmarlama şiir ve para için yazıldı dedikodularının da önünü kesmiştir. Âkif, yarışma bittikten sonra şiirini yazmıştır. Şiir, 10-12 günlük bir sürede yazılmıştır. Bu da onun kuvvetli bir ilham ile yazıldığını göstermektedir. Fakat bu şiirin, bir de arka planı vardır. Âkif, daha önceden de böyle bir şiir yazmakla uğraşmaktaydı.

Yarışmaya pek çok kişi katılmıştı. Fakat herkes biliyordu ki bu şiiri ancak Âkif yazabilirdi. Âkif, “Çanakkale Şehitlerine” şiiriyle bunu ispatlamıştı. O büyük zaferin destanını Mehmet Âkif yazmıştı. Bu Mücadele’nin marşını da en iyi o yazabilirdi.

Mehmet Âkif, Millî Mücadele’nin en önemli manevi önderlerinden ve kahramanlarından. İrşat heyeti üyesi olarak Anadolu’da halkın içerisinde çalışıyordu, onlarla görüşüyordu. İstiklâl Marşı’nda milletin ruhunu ve heyecanını tam olarak verebilmesinde bunun etkisi de vardır.

İstiklâl Marşı, Millî Mücadele’ye bilfiil katılmış, milletin içinde bulunmuş, orduyu ve milleti çok iyi tanıyan birisi tarafından yazılmıştır. Onların ruhunu, duygularını, mücadelesini, en iyi anlatan şiirdir.

Şiir, Meclis’te müzakerelerden sonra Hamdullah Suphi Tanrıöver tarafından okununca ayakta ve sürekli alkışlanarak dinlenilmiştir. Yine Hamdullah Suphi Tanrıöver, Marş’ı başka üç şiirle birlikte orduya göndererek kendilerini en çok etkileyen eserin hangisi olduğunu bildirmelerini istemiştir. Gelen cevaplarda da ordunun en çok Mehmet Âkif’in kaleme aldığı şiirden etkilendiği bildirilmiştir. Bunlar da gösteriyor ki orduyu ve milleti en çok heyecandıran, onların duygularına tercüman olan şiir, Mehmet Âkif’in yazdığı şiirdir.

Mehmet Âkif, İstiklâl Marşı’nda bayrak, hak, hürriyet, istiklâl, vatan, millet, kahramanlık, ecdat, Allah, iman, şahadet, ezan, mabet gibi millî ve dinî pek çok motifi başarılı bir şekilde kullanmıştır. Bunlar aynı zamanda Millî Mücadele’yi gerçekleştiren insanların da taşıdığı duygulardır.

İstiklâl Marşı’nın yazılış gayesine uygun olarak açıklamasının yapıldığı bu çalışmada elde edilen bazı dikkatler şöyledir:

1. Mehmet Âkif, daha birinci kıtada, Marş’ın yazılma amaçlarından birisi olan, Türk milletinin ve ordusunun endişelerini ve korkularını izâle etmeyi, yerine getirmektedir. Bağımsızlığın kaybedilmeyeceğinde asla şüphesi yoktu. Bunun garantisini ve sözünü, millete ve

orduya vermekteydi; bu imanı, onlara da aşılıyordu. Millî Mücadele'de de böyle insanlara ihtiyaç vardı. Bu yüzden Mehmet Âkif, Millî Mücadele'nin en önemli manevi önderlerinden ve kahramanlarındandır.

2. Mehmet Âkif'in Türk milletine ve ordusuna “Korkma!” diye seslenmesi dini kültürden de gelmektedir. Bu kültürü bilmeyenler veya ona yabancı olanlar veya başka art niyet taşıyanlar, elbette bu ifadeyi anlamayacaklar veya ondan rahatsız olacaklardır.

3. İstiklâl Marşı'nın anlaşılmayan, tenkit edilen, problemleri olarak gösterilmeye çalışılan yerlerinden birisi de şafak kelimesinin geçtiği mısradır. Mehmet Âkif, burada şafak kelimesini Arapçadaki şekliyle kullanmayı tercih etmiştir. Arapçada şafak kelimesi, güneş battıktan sonra ufukta kalan kızılık manasındadır yani akşam kızılığdır. Burada ayrıca bayrağın güneşe benzetilmesi de yoktur. Şafak, rengi itibarıyla bayrağa benzetilmiştir. Âkif, bu yüzden böyle bir ifade kullanmıştır. Güneş batmıştır, ufukta Türk bayrağının rengi belirmiştir. Burada benzetilen güneş değil, güneşin batarken meydana getirdiği renktir.

4. Mehmet Âkif, birinci ve ikinci kıtada, Türk bayrağının üç özelliğini de şiirinde kullanmıştır. Bayrağın rengi olan kırmızılığa, “al sancak” diyerek; hilâle, “nazlı hilâl” diyerek, yıldızda da “o benim milletimin yıldızdır” diyerek şiirinde yer vermiştir.

5. Mehmet Âkif'in ikinci kıtada kullandığı “Kurban olayım” ifadesi, İstiklâl Marşı'nın en samimi, en içten ifadesidir. “Nazlı hilâl” dediği bayraktan kaşlarını çatmamasını, kahraman Türk milletine gülmesini isterken yumuşak ve saygılı bir ifade kullanmaktadır. Tıpkı çok sevdiği birini istemeyerek kıran, üzen ve bunun pişmanlığından kalbi parçalanma derecesine gelen bir kimsenin sevdiğine yalvarması, onun gönlünü almaya çalışması gibi.

6. İstiklâl Marşı'nın tenkit alan, problemleri olarak görülen, tartışma konusu edilen yerlerinden birisi de “kahraman ırkımıza” ifadesinin geçtiği mısradır. Burada “ırk” kelimesinden ziyade “kahraman” kelimesi üzerinde durulması lazımdır. Türk milleti, bin yıldır İslâm'ın bayraktarlığını yapıp Allah yolunda sayısız başarılar kazanmıştır. Türk milletinin kahramanlığı buradan gelmektedir. Türkler i'lây-ı kelimetullah yani Allah'ın ismini yüceltmek, yaymak uğruna milyonlarca şehit vermişlerdir. Bu yüzden Mehmet Âkif'e göre kahraman bir ırktırlar. Âkif, sonraki mısradaki: “Sana olmaz dökülen kanlarımız sonra helâl...” diyerek de buna atıfta bulunmaktadır. Türkler din için, vatan için, bayrak için milyonlar şehit vermiş, kanlarını dökmüşlerdir. Âkif, diğer mısradaki da bu durumu bir kez daha tekrarlar: “Hakkıdır, Hakk'a tapan milletimin istiklâl.” der. Türk milletinin özelliği budur. Türkler, Hakk'a tapan bir millettir. Âkif'in burada kahraman deyip sevdiği millet, din için milyonlarca şehit vermiş, Allah'a tapan, inanan, bağlı, onun ismini dünyanın her tarafına yayan Türk milletidir. Bu şekilde bakıldığında onun “kahraman ırkımıza” demesinde daha önceki söylemleriyle çelişen bir durum olmadığı görülecektir.

7. İstiklâl Marşı'nın toplu olarak marş şeklinde okunmasına en uygun yerleri üçüncü ve dördüncü kıtalarıdır. Bu iki kıta, şu şekilde tasavvur edildiğinde bu durum daha iyi olarak anlaşılacaktır: Türk milleti ve ordusu emperyalist ve sömürgeci güçlere karşı, tek dişi kalmış medeniyet denilen, bu hayâsızca akını yapan alçaklara(!) karşı bağırarak, hep beraber, marş şeklinde bu iki kıtadaki sözleri söylemektedirler.

8 - “Kükremiş sel gibiyim: Bendimi çiğner, aşarım; Yırtarım dağları, enginlere sığmam taşarım.” mısraları açıklanırken genellikle Ergenekon Destanı'yla bir ilişki kurulmak istenir ve ondan bahsedilir. Fakat bu doğru değildir. Burada Âkif, selden ve ona vurulmak istenilen bentten bahsetmektedir. Suların yeryüzüne çıktıkları yerler, genellikle dağlardır. Âkif, suların coşkun akmasını, dağları yırtmak olarak vermiştir ki bu, hakikate daha uygun ve daha güzel bir benzetmedir. Bunun Ergenekon'daki dağla ve dağın eritilmesiyle pek bir ilgisi yoktur.

9. Mehmet Âkif'in Batılı emperyalist güçlerin çelik zırlı silahlarının karşısına Türk milletinin ve ordusunun iman dolu göğüslerini çıkarması da dini anlayışa uygun bir davranıştır. Tarihte bunun çok örneği vardır. Türk İslâm tarihine bakıldığında böyle sayı ve teçhizat bakımından daha güçlü olan düşmanlara karşı kazanılmış sayısız zaferlerin olduğu görülecektir.

10. Mehmet Âkif, Batılı emperyalist güçlerin en güçlü oldukları bir zamanda, ülkenin her tarafını işgal ettikleri bir zamanda Türk milletine ve ordusuna “Ulusun, korkma!” diye seslenmesi, onları tek dişi kalmış yani ihtiyarlamış, zayıflamış, güçsüzleşmiş, dişleri dökülmüş bir canavara benzetmesi öylesine söylenmiş bir söz değildir. Nitekim Mehmet Âkif, çok kısa bir süre sonra bu söylediğinde haklı çıkmıştır. Batılıların güçleri, silahları Türk milletinin ve ordusunun imanı karşısında bir işe yaramamıştır ve böylece onların tek dişi kalmış bir canavar oldukları anlaşılmıştır.

11. Mehmet Âkif, dördüncü kıtanın sonunda, “medeniyet dediğin”, şeklinde bir ifade kullanmaktadır. Burada dikkat edilmesi gereken husus, Âkif'in, “medeniyet” değil de “medeniyet dediğin” demesidir. Yani burada Âkif, medeniyete bir şey dememekte, medeni denilenlerin yaptıklarını tenkit etmektedir. Bunlara medeni diyenlere seslenmekte, sizin medeniyet dediğiniz budur yani canavarlıktır, demektedir. Bu kötülükleri yapanlara medeni denilebilir mi, diye sormaktadır. Mehmet Âkif, Türk milletine ve ordusuna da seslenerek artık sizler de bunlara medeni demeyin yani onlar daha medeni, daha gelişmiş, bizden üstünler demeyin, onlardan çekinmeyin, bizi yeneceklerini zannetmeyin, onların ulumalarına bakmayın, onlar medeni değil, tek dişi kalmış canavarlardır, demektedir.

12. Beşinci kıtada Mehmet Âkif'in, düşmana alçak demesi boşuna değildir. Daha önce Balkan Savaşlarında Yunanlıların yaptıkları ortadadır. Mehmet Âkif, *Safahat*'ta bunlara değinmişti. Yunanlılar Anadolu'ya geldikten sonra da aynı alçaklıkları yapmışlardır. Bunların haberleri her taraftan gelmekteydi. Mehmet Âkif, bunları vaazlarında anlatmaktaydı. Âkif, Yunanlıların saldırısına, hayâsızca bir saldırı, demektedir. Bu iki kelime yani alçak ve hayâsızca

kelimeleri üzerinde durulmadığı için daha önce geçen: “Medeniyet! dediğin tek dişi kalmış canavar?” sözü iyi anlaşılıyordu. Âkif, medeniyet düşmanı gibi gösterilmeye çalışılıyordu.

13. Mehmet Âkif'in: “doğacaktır sana vadettiği günler Hakk'ın” mısraında söylediği Allah'ın vaadi; zaferin, üstünlüğün peygamberlerin, inananların, Müslümanların, iyilerin; mağlubiyetin ise inkârcıların, putperestlerin, hak ve adalet yolundan sapmışların, kötülerin olacağıdır. Kur'an-ı Kerim'de Allah, Müslümanlara bunu vadedmektedir.

14. “Verme, dünyaları alsan da bu cennet vatanı” mısraında Mehmet Âkif, millete ve orduya seslenerek, onlara bu topraklar dünyalar alınsa bile verilmeyecek kadar değerli topraklardır, eğer vatan için dünyadan ayrılmayı değil de dünyada kalmayı tercih ediyorsanız, bunu yapmayınız, dünya karşılığında bu cennet vatanı vermeyiniz, canınız pahasına ona sahip çıkınız demektedir.

15. İstiklâl Marşı'nın en güzel yeri, yedinci kıtasıdır. Bu kıtada Mehmet Âkif, âdeta sehl-i mümteni tarzında vatanın ve onun için ölmenin güzelliğini, bunun çok kolay bir şey olduğunu, bu cennet vatan için, gözünü bile kırpmadan, bir saniye bile düşünmeden, seve seve canların verileceğini hatta değil canların, sevdiklerin, bütün varlıklarını bile verileceğini şehitlerin ağzından söylemektedir. Nitekim daha önceleri de böyle olmuştur. Pek çok kişi bu vatan için canlarını vermişlerdir. Öyle ki toprağı sıksan adeta şehit fişkıracaktır. Şehitler, şimdi de sıra bize gelmiştir, bizler de onlar gibi vatanımız için canımızı her şeyimizi vereceğiz, demektedirler. Şehitler, bu ruh hâlinde dirler, bu düşüncelerle vatan müdafaasına koşmuşlardır, vatan için canlarından olmuşlardır. Mehmet Âkif, onların ruh hâllerini bu kıtada böyle çok güzel bir şekilde vermektedir.

16. Sekizinci kıtada Mehmet Âkif, diğer kıtalarda söylediği bayrak, bağımsızlık, hürriyet, iman, vatan ve şehitlik duygularının yanında burada “Mabedimin göğsüne namahrem eli değmesin” diyerek mabet ve ezan mefhumlarına da yer vermektedir. Şehitler, Allah'ın isimlerinin anıldığı mescitlere, camilere, ibadet yerlerine bu şekilde bakmaktadırlar. Onları namusu gibi görmektedirler. Onlara yapılan bir şeyi, kendi namuslarına yapılmış gibi kabul etmektedirler.

Yine aynı şekilde burada ezanın, sadece namaza çağırma vesilesi olmadığı da görülmektedir. Ezanın insanlara namazı hatırlatma, onların namaza meyillerini artırma, onları cemaate davet etme özelliği yanında daha başka pek çok önemli özelliği de vardır. Bunlardan birisi de Mehmet Âkif'in burada işaret ettiği gibi “tevhid”i yani Allah'ın varlığını, birliğini insanlarla birlikte bütün kâinata ilan etmektir.

17. İstiklâl Marşı'nın en edebî ve sanat endişesiyle yazılmış yeri dokuzuncu kıtasıdır. Zaten bu kıta bunu sağlamak için diğerlerine göre biraz daha farklı bir dille yani biraz daha sade ve açık olmayan bir dille yazılmıştır. Şehitler isteklerine kavuşunca mezarlarında rahat edeceklerdir, o zamana kadar cesetlerini terk edip cennetteki yerlerine uçmayacaklar yani mezarlarında rahat etmeyeceklerdir. Mehmet Âkif bunu edebî bir dille güzel bir şekilde vermektedir.

18. Mehmet Âkif'in yedinci, sekizinci ve dokuzuncu kıtaları şehitlere ayırması anlamlıdır. Çünkü bu zaferde en büyük pay onlarıdır. Bu vatan için en değerli şeyleri olan canlarını vermişlerdir. Elbette şiirde de en büyük yeri onlar alacaklardır.

19. Mehmet Âkif'in ilk kıtada söylediği "Korkma, sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak!" sözü gerçekleşmiştir. Gerçekten de bu şafaklarda nazlı nazlı yüzen, dalgalanan, süzülen Türk bayrağı sönmemiştir ve şafaklar gibi dalgalanmaya devam etmiştir. Bunu Anadolu topraklarının üzerinde tüten ocaklardaki insanlar, millet, ordu başarmıştır. Mehmet Âkif, daha zafer kazanılmadan sanki bunu görmüş gibi şiirin son kıtasını yazmıştır.

20. Hilâl simgesi, pek çok manayı taşımaktadır. Bunlardan bir tanesi de İslâm âlemidir. İstiklâl Marşı'nda Mehmet Âkif, hilâl kelimesinin bu anlamını da kullanmıştır. "Hilâl", sembolik olarak İslâm âlemini, "Haç" ise Hristiyan âlemini temsil etmektedir. "Hilâl"le "Haç"ın mücadelesi denilirken bu mana kastedilmektedir. Bu mücadele, tarih boyunca hep devam etmiştir. Millî Mücadele döneminde ise "Haç, "Hilâl"e karşı galip gelmiştir. Bu geçici mağlubiyet zamanında bazı kesimler "Haç" a yani Hristiyanlığa İslâmiyet'e karşı bir haklılık payı vermeye kalkmışlar, biz sizi yendik, dolayısıyla hak biziz, öyleyse bize itaat edin, diyebilmişlerdi. Bazı kimselerin aklından da bunun doğru olabileceği düşüncesi geçmişti, şüpheye düşebilmişlerdi. Hâlbuki hak, kuvvette değildi, kuvvet haktaydı. "Haç" kuvvetli olabilirdi ama haklı değildi. Emperyalist ve sömürgeci bir mantıkla, batıl bir anlayışla ülkemizi işgal etmişlerdi. O yüzden onların bizi yenmeleri mümkün değildi. Nitekim mağlup olup gittiler. Eğer bu mantıkla bakılacak olsaydı, bin senedir de "Hilâl" "Haç"ı mağlup ediyordu. Kendileri neden Hristiyanlığı bırakıp İslâm'ı kabul etmemişlerdi?

Mehmet Âkif, hürriyet, hür yaşamış bayrağımızın, bağımsızlık da Allah'a tapan milletimizin hakkıydı, diyerek bu yanlışlığı yani üstün geldikleri için Hristiyanlığın hak olduğu, mağlup oldukları için de İslâmiyet'in batıl olduğu yanlışlığını da bu şekilde düzeltilmiş oldu.

Mehmet Âkif'in İstiklâl Marşı'nda düzelttiği diğer yanlışlar da şöyledir:

a. Bu şafaklarda yüzen al sancağımızın sönecek olması. Âkif bu yanlışlığı "Korkma" diyerek bertaraf etmiştir.

b. Milletimize zincir vurulacağı yanlışlığı. Âkif bu yanlışlığı "Ben ezelden beridir hür yaşadım, hür yaşarım." diyerek bertaraf etmiştir.

c. Garb'ın afakını çelik zırhlı duvarlar sarmış, biz onları yenemeyiz yanlışlığı. Âkif bu yanlışlığı "Benim iman dolu göğsüm gibi serhaddim var, medeniyet denilen tek diş kalmış canavar benim bu imanımı boğamaz." diyerek bertaraf etmiştir.

d. Bu vesileyle Âkif'in "medeniyet"i çok güçlü, büyük ve güzel farz etme yanlışlığını bertaraf ettiğini de söyleyebiliriz Âkif, onların tek diş kalmış bir canavar olduklarını, medeni olmadıklarını, canavar olduklarını söyleyerek bu yanlışlığı da düzeltilmiştir. Batı hayranlığı,

Batıcılık akımı, İslamcılık akımı karşısında mağlubiyete uğramıştır. Onların gerçek yüzü ancak Birinci Dünya Savaşı sırasında anlaşılabilmiştir. İkinci Dünya Savaşı'nda ise tam manasıyla ortaya çıkmıştır. Dünyaya yangın yerine çevirmişler, bin yıllık insanlık tarihinin bütün mefahirlerini yok etmişlerdir. Bunlar yetmiyormuş gibi şimdi de üçüncüsünü çıkarmaya çalışmaktadırlar.

İstiklâl Marşı, sade, basit, anlaşılır gibi görünse de ilk bendinden son bendine kadar derin manalar, izahı zor meseleler içeren, büyük bir metin olduğu görülmektedir. İstiklâl Marşı'nda pek çok değer başarıyla işlenmiştir. İstiklâl Marşı, son derece heyecanlı duyguları da içeren bir metindir. Okuyana bu duyguları vermektedir. Onların hislerini harekete geçirmektedir.

İstiklâl Marşı, yazıldığı dönemin insanlarını etkileyebilmiş, onların duygularını heyecana getirebilmiş, ruhlarına hitap edebilmeyi başarabilmiştir. Bu özelliğiyle tarihi bir değere sahiptir. Mehmet Kaplan hocanın dediği gibi, İstiklâl Savaşı'nın manasına, Türk halkının ruhuna uygun, bu milleti yaşatan temel kıymetleri anlatan güzel bir şiidir. Ve böyle bir şii ancak o büyük tarihi günleri yaşayan, Âkif'in mizaç ve karakterinde bir şair yazabilirdi. İstiklâl Marşı, Mehmet Âkif'in şair olarak büyüklüğünü gösterdiği gibi, vatansever olarak da büyüklüğünü gösterir.

Bu çalışma, İstiklâl Marşı ve yazarının değerini, ehemmiyetini, büyüklüğünü de ortaya çıkarmaktadır.

Kaynakça

- Banarlı, Nihad Sami (2011), "İstiklâl Marşı'nın Manası", *İstiklâl Şairimiz Mehmed Âkif*, 2. bs., haz., Mustafa İsmet Uzun, İstanbul, Bağcılar Belediyesi Yayınları, 183-186.
- Bilgin, Azmi (2012), "İstiklâl Marşı ve Üzerine Yapılan Çalışmalar", İstanbul, *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi* (2007), C. 37, 23-34.
- Çetin, Mehmet (2003), *İstiklâl Marşı ve Mehmet Âkif Ersoy*, Ankara, Kültür ve Turizm Bakanlığı Güzel Sanatlar Genel Müdürlüğü.
- Çetin, Nurullah (2010), *İstiklâl Marşımızı Anlamak*, Ankara, Öncü Kitap.
- Duymaz, Recep (2014), "İstiklâl Marşı'mıza Yakından Bakış", Edirne, *Trakya Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, Cilt: 4, Sayı: 7, 1-40.
- Emil, Birol (tarihsiz) "İstiklâl Marşımızın Kabulünün 65. Yıldönümü", Türk Kültür ve Edebiyatından 2, Şahsiyetler, Ankara, Akçağ Yayınları, 193-200.
- Ersoy, Mehmed Âkif (1988), *Safahat*, İstanbul, M.Ü. İlahiyat Fakültesi Vakfı Mehmed Âkif Araştırmaları Merkezi.
- Fergan, Eşref Edib (2001), *Mehmed Âkif, Hayatı Eserleri ve Yetmiş Muharririn Yazıları*, 2. bs., haz., Fahrettin Gün, İstanbul Beyan Yayınları.
- Kandemir, F. (2011), "Millî Edebiyatın En Kuvvetli Yazıcısı: Mehmed Âkif", İstiklâl Şairimiz Mehmed Âkif, 2. bs., haz., Mustafa İsmet Uzun, İstanbul, Bağcılar Belediyesi Yayınları, 73-78,

Kaplan, Mehmet (2011) “Türk İstiklâl Marşı”, *İstiklâl Şâirimiz Mehmed Âkif*, 2. bs., haz., Mustafa İsmet Uzun, İstanbul, Bağcılar Belediyesi Yayınları, 187-192.

Özgül, Orhan ve diğçerleri (2021), *Mehmet Âkif Ersoy ve İstiklâl Marşı*, Ankara, Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı

Safi, İhsan (2011), “Mehmet Akif in Osmanlının Yıkılışı Karşısındaki Duygu ve Düşünceleri” *Mehmet Âkif Millî Mücadele ve İstiklâl Marşı*, Ankara, Türkiye Yazarlar Birliğı, Mehmet Âkif Ersoy Araştırmaları Merkezi, 261-289.

Sarıhan, Zeki (1996), *Mehmet Âkif*, İstanbul, Kaynak Yayınları.

Uçman, Abdullah (1986), “Âkif ve Millî Mücadele”, *Ölümünün 50. Yılında Mehmet Âkif Ersoy*, İstanbul Marmara Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi Yayınları, 11-30.

İnternet Kaynağı:

Diyanet İşleri Başkanlığı Kur'an-ı Kerim, <https://kuran.diyamet.gov.tr/mushaf>

Türk Dil Kurumu Sözlükleri, <https://sozluk.gov.tr> ,

Kubbealtı Lügati, <http://lugatim.com/>

Extended Abstract

Turkish National Anthem competition was initiated for “expressing and singing the struggle of Turkish nation inside and outside for independence”. The competition was announced in the newspaper named *Hâkimiyet-i Milliye* on 25 October.

Mehmet Âkif did not participate in the competition because of the prize put in the competition. He wrote this poem after the competition was over. Mehmet Âkif finished the poem in 10-12 days. This shows that the poem was written with a strong inspiration.

Many people participated in the competition. However, everyone knew that only Âkif could write this poem. He proved this with his poem titled "Çanakkale Martyrs". It was Mehmet Âkif who wrote the epic of that great victory. He would be able to best write the anthem of this Struggle as well.

Mehmet Âkif was the spiritual leader and hero of the National Struggle. As a member of the enlightenment committee, he was working and meeting with the people in Anatolia. This has an effect on his ability to reflect the people's soul and excitement on the Turkish National Anthem.

The Turkish National Anthem was written by someone who actively participated in the National Struggle, was together with the people, and knew the army and people very well. It is the poem that best describes their soul, feelings, and struggle.

When the poem was read by Hamdullah Suphi Tanrıöver after the negotiations in the Assembly, it was listened to by audiences standing and applauding constantly. Hamdullah Suphi Tanrıöver sent the Anthem together with other three poems to the army and asked them to report which work was the most impressive. It was stated in the replies that they were most influenced by Mehmet Âkif's poem. This shows that the poem that excited the army and the people the most and reflected their feelings was the poem written by Mehmet Âkif.

Although the Turkish Anthem seems simple and understandable, it contains deep meanings and issues that are difficult to explain from the first verse to the last verse. It is also a great poem in a literary sense.

Mehmet Âkif successfully used national and religious motifs such as flag, right, freedom, independence, homeland, nation, heroism, God, faith, martyrdom, ezan and temple in the Turkish National Anthem. These were also the feelings of the people who were involved in the National Struggle.

Mehmet Âkif speaks to the army and the nation in the first stanza and the crescent on the flag in the second continent. In the third stanza, he speaks to people who think that they will be defeated and occupied by the enemy and even to those who desire and support mandate. In the fourth stanza, he speaks to those who could object to his thought in the previous stanza with the following statements “You are right but the enemy has army and they are more in number. They

have covered our horizons like a steel armored wall. They have many weapons, so can we defeat them or how will we defeat them?" He speaks to the army and the nation in the fifth and sixth stanzas, as in the first stanza. He gives the martyrs the right to speak in the seventh, eighth and ninth stanzas. He makes them speak. In the tenth and last stanzas, he speaks to the flag as in the second stanza.

The statement in the first stanza "Korkma, sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak!" has come true. The flag floating, flying, and flowing delicately in the sky did not disappear and continued to fly. The people, the army, and the nation in the homes whose chimneys were puffing out clouds of smoke over the country achieved this. They did not disappoint him. The last stanza of the poetry narrates this.